

Využití výtvarných experimentů v mateřské škole

Šárka Rubíčková

Bakalářská práce
2018

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta humanitních studií

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně

Fakulta humanitních studií

Ústav školní pedagogiky

akademický rok: 2017/2018

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Šárka Rubíčková**
Osobní číslo: **H15906**
Studijní program: **B7507 Specializace v pedagogice**
Studijní obor: **Učitelství pro mateřské školy**
Forma studia: **prezenční**

Téma práce: **Využití výtvarných experimentů v mateřské škole**

Zásady pro vypracování:

- Zpracování rešerše z oblasti výtvarné edukace v mateřské škole.
- Vymezení teoretických východisek zaměřených na výtvarnou tvorbu dětí předškolního věku.
- Zpracování projektu zaměřeného na výtvarné experimenty pro děti předškolního věku.
- Ověření výtvarného projektu v mateřské škole.
- Zpracování závěrů a doporučení pro praxi mateřských škol.

Rozsah bakalářské práce:

Rozsah příloh:

Forma zpracování bakalářské práce: **tištěná/elektronická**

Seznam odborné literatury:

HAZUKOVÁ, Helena. Didaktika výtvarné výchovy VI.: tvořivost a výtvarná výchova. Praha: Univerzita Karlova v Praze, Pedagogická fakulta, 2010. ISBN 978-80-7290-434-1.

SCHWAKE, Susan a Rainer SCHWAKE. Art lab for kids: 52 creative adventures in drawing, painting, printmaking, paper, and mixed media—for budding artists of all ages. Beverly, MA: Quarry Books, 2012. ISBN 161058211X.

SLAVÍK, Jan, Vladimír CHRZ a Stanislav ŠTECH. Tvorba jako způsob poznávání. Praha: Karolinum, 2013. ISBN 978-80-246-2335-1.

STADLEROVÁ, Hana a kol. Východiska a inspirace pro výtvarnou tvorbu dětí v předškolním vzdělávání. Brno: Masarykova univerzita, 2011. ISBN 978-80-210-5732-6.

BABYRÁDOVÁ-STEHLÍKOVÁ, Hana. Uvnitř a vně: sociální a edukativní aspekty výtvarné tvorby v prostředí školy a ve veřejném prostoru. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2014. ISBN 978-80-244-4073-6.

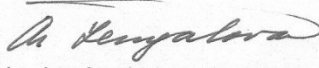
Vedoucí bakalářské práce: **Mgr. Jana Vašíková, PhD.**

Ústav školní pedagogiky

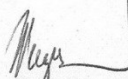
Datum zadání bakalářské práce: **11. října 2017**

Termín odevzdání bakalářské práce: **27. dubna 2018**

Ve Zlíně dne 11. října 2017

doc. Ing. Anežka Lengálová, Ph.D.
děkanka

doc. PaedDr. Adriana Wiegerová, Ph.D.
ředitelka ústavu

PROHLÁŠENÍ AUTORA BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

Beru na vědomí, že

- odevzdáním bakalářské práce souhlasím se zveřejněním své práce podle zákona č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, bez ohledu na výsledek obhajoby ¹⁾;
- beru na vědomí, že bakalářská práce bude uložena v elektronické podobě v univerzitním informačním systému dostupná k nahlédnutí;
- na moji bakalářskou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, zejm. § 35 odst. 3 ²⁾;
- podle § 60 ³⁾ odst. 1 autorského zákona má UTB ve Zlíně právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla v rozsahu § 12 odst. 4 autorského zákona;
- podle § 60 ³⁾ odst. 2 a 3 mohu užít své dílo – bakalářskou práci - nebo poskytnout licenci k jejímu využití jen s předchozím písemným souhlasem Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně, která je oprávněna v takovém případě ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které byly Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně na vytvoření díla vynaloženy (až do jejich skutečné výše);
- pokud bylo k vypracování bakalářské práce využito softwaru poskytnutého Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně nebo jinými subjekty pouze ke studijním a výzkumným účelům (tj. k nekomerčnímu využití), nelze výsledky bakalářské práce využít ke komerčním účelům.

Prohlašuji, že

- elektronická a tištěná verze bakalářské práce jsou totožné;
- na bakalářské práci jsem pracoval samostatně a použitou literaturu jsem citoval. V případě publikace výsledků budu uveden jako spoluautor.

Ve Zlíně13.12.2014.....

....

1) zákon č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, § 47b Zveřejňování závěrečných prací:

(1) Vysoká škola nevydělečně zveřejňuje disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce, u kterých proběhla obhajoba, včetně posudků oponentů a výsledku obhajoby prostřednictvím databáze kvalifikačních prací, kterou spravuje. Způsob zveřejnění stanoví vnitřní předpis vysoké školy.

(2) Disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce odevzdané uchazečem k obhajobě musí být též nejméně pět pracovních dnů před konáním obhajoby zveřejněny k nahlížení veřejnosti v místě určeném vnitřním předpisem vysoké školy nebo není-li tak určeno, v místě pracoviště vysoké školy, kde se má konat obhajoba práce. Každý si může ze zveřejněné práce pořizovat na své náklady výpisy, opisy nebo rozmnoženiny.

(3) Platí, že odevzdáním práce autor souhlasí se zveřejněním své práce podle tohoto zákona, bez ohledu na výsledek obhajoby.

2) zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 35 odst. 3:

(3) Do práva autorského také nezasahuje škola nebo školské či vzdělávací zařízení, užije-li nikoli za účelem přímého nebo nepřímého hospodářského nebo obchodního prospěchu k výuce nebo k vlastní potřebě dílo vytvořené žákem nebo studentem ke splnění školních nebo studijních povinností vyplývajících z jeho právního vztahu ke škole nebo školskému či vzdělávacímu zařízení (školní dílo).

3) zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 60 Školní dílo:

(1) Škola nebo školské či vzdělávací zařízení mají za obvyklých podmínek právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla (§ 35 odst.

3). Odpírá-li autor takového díla udělit svolení bez vážného důvodu, mohou se tyto osoby domáhat nahrazení chybějícího projevu jeho vůle u soudu. Ustanovení § 35 odst. 3 zůstává nedotčeno.

(2) Není-li sjednáno jinak, může autor školního díla své dílo užít či poskytnout jinému licenci, není-li to v rozporu s oprávněnými zájmy školy nebo školského či vzdělávacího zařízení.

(3) Škola nebo školské či vzdělávací zařízení jsou oprávněny požadovat, aby jim autor školního díla z výdělku jim dosaženého v souvislosti s užitím díla či poskytnutím licence podle odstavce 2 přiměřeně přispěl na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložily, a to podle okolností až do jejich skutečné výše; přitom se přihlíží k výši výdělku dosaženého školou nebo školským či vzdělávacím zařízením z užití školního díla podle odstavce 1.

ABSTRAKT

Bakalářská práce aplikačního charakteru je zaměřena na využívání výtvarných experimentů v prostředí mateřské školy. Teoretická východiska tvoří sumarizaci základních poznatků o výtvarné výchově, jejím pojetí v mateřské škole a jejím uchopením v kurikulu. Dále se zabývá pojmem výtvarný experiment a jeho vztahu k experimentům jiného charakteru. V druhé části práce je zpracován projekt, který tvoří soubor výtvarných experimentů pro děti předškolního věku a který byl aplikován ve vybrané mateřské škole. Následná evaluace nabízí reflexi projektu, na jehož základě je zpracováno doporučení pro praxi mateřských škol.

Klíčová slova: výtvarný experiment, předškolní věk, tvořivost, výtvarná činnost, badatelsky orientovaná výuka

ABSTRACT

This bachelor thesis of application character is focused on the use of art experiments in kindergarten surroundings. The theoretical basis create the summarization of basic knowledge about art education, its concept in kindergarten and its understanding in the curriculum. It also deals with the concept of art experiment and its relation to experiments of other character. In the second part of the work is elaborated a project, which forms a set of art experiments for children of preschool age and which was applied in selected kindergarten. The subsequent evaluation offers the reflection of the project. On this project's basis is the recommendations for the kindergarten's practice made.

Keywords: art experiment, preschool age, creativity, art activity, inquiry-based instruction

Motto:

„There is no must in art because art is free.“

Wassily Kandinsky

Poděkování

Mé poděkování patří především paní Mgr. Janě Vašíkové, PhD. za trpělivost, ochotu a cenné rady, které mi poskytla při zpracovávání mé bakalářské práce. Také bych chtěla poděkovat paní ředitelce a paním učitelkám z mateřské školy, ve které jsem projekt aplikovala, za vstřícnost a mnoho výtvarného materiálu, který mi poskytly. Nesmím opomenout ani děti, které se mnou celý projekt realizovaly. Další dík patří mojí rodině a přátelům za podporu, kterou mi při vzniku této práce poskytly.

Prohlášení

Prohlašuji, že odevzdaná verze bakalářské práce a verze elektronická nahraná do IS/STAG jsou totožné.

OBSAH

ÚVOD.....	9
I TEORETICKÁ ČÁST.....	10
1 VÝTVARNÁ VÝCHOVA V PROSTŘEDÍ MATEŘSKÉ ŠKOLY	11
1.1 DIDAKTICKÉ USPOŘÁDÁNÍ VÝTVARNÝCH ČINNOSTÍ A JEJICH PODOBY	11
1.2 VÝTVARNÁ VÝCHOVA JAKO PLÁNOVANÝ PROCES PROSPĚŠNÝ DÍTĚTI.....	13
1.3 VÝVOJ DĚTSKÉHO VÝTVARNÉHO PROJEVU A JEHO STÁDIA	16
1.4 VÝTVARNÉ ČINNOSTI V KURIKULU MATEŘSKÉ ŠKOLY	18
2 EXPERIMENT VERSUS VÝTVARNÝ EXPERIMENT	22
2.1 EXPERIMENTOVÁNÍ V RŮZNÝCH OBLASTECH	22
2.2 EXPERIMENTOVÁNÍ VE VÝTVARNÝCH ČINNOSTECH	24
3 BARVY A JEJICH VYUŽITÍ DĚTMI PŘEDŠKOLNÍHO VĚKU.....	27
3.1 DĚTSKÝ KOLORIT	27
II PRAKTICKÁ ČÁST	31
4 PROJEKT VÝTVARNÉHO EXPERIMENTOVÁNÍ.....	32
4.1 OBECNÁ CHARAKTERISTIKA PROJEKTU	32
4.2 PLÁN PROJEKTU.....	33
4.3 PROJEKT BARVY, JAK JE (NE)ZNÁME	36
4.3.1 Výtvarný experiment č. 1 – CESTY	37
4.3.2 Výtvarný experiment č. 2 – BAREVNÝ DÉŠŤ	42
4.3.3 Výtvarný experiment č. 3 – KOLOTOČ BAREV	46
4.3.4 Výtvarný experiment č. 4 – HRA SE SVĚTLEM	50
4.3.5 Výtvarný experiment č. 5 – BUBLIFUK	54
4.3.6 Výtvarný experiment č. 6 – LIMONÁDY	58
4.3.7 Výtvarný experiment č. 7 – ROZPÍJENÍ	62
4.3.8 Výtvarný experiment č. 8 – MOŘE BAREV	66
4.3.9 Výtvarný experiment č. 9 – MÓDNÍ NÁVRHÁŘI	70
4.3.10 Výtvarný experiment č. 10 – DŘÍVKA	73
5 EVALUACE SOUBORU VÝTVARNÝCH EXPERIMENTŮ.....	76
5.1 AUTOEVALUACE	76
5.2 PEDAGOGICKÁ EVALUACE.....	78
5.3 EVALUACE DĚTÍ	79
6 DOPORUČENÍ PRO PRAXI MATEŘSKÝCH ŠKOL	82
ZÁVĚR	84
SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY.....	85
SEZNAM OBRÁZKŮ	88
SEZNAM TABULEK.....	89
SEZNAM PŘÍLOH.....	90

ÚVOD

Esteticky orientovaná výchova, tedy i ta výtvarná, bývá často považována za oddechovou, okrajovou a nepřisuzuje se jí velká hodnota. Tento pohled je však velmi krátkozraký. Měla by být nabízena jak dětem v předškolním věku, tak i dětem starším a poté i nadále dospělým. A to hlavně díky tomu, že nemá jen aspekt relaxační, ale skrývá v sobě velký potenciál, který pedagogové ne vždy naplno využívají.

Téma bakalářské práce „*Využití výtvarných experimentů v mateřské škole*“ jsem si vybrala, protože výtvarná výchova, tvorba celkově a jakékoliv tvořivé činnosti jsou mi velmi blízké. Může to být zapříčiněno tím, že už v útlém věku mě v těchto mých zálibách rodina podporovala a absolvovala jsem i základní uměleckou školu. Dalším důvodem bylo to, že stále více nabývám pocitu, že v mateřských školách je výtvarná výchova orientována především na výsledek a celkově je zaměřena pouze na co nejpřesnější ztvárnění skutečnosti. Také mi byl sympatický aplikační charakter práce, který je založen na přímém kontaktu s dětmi a celkově skýtá další zkušenosti z praxe v mateřské škole.

Teoretická část práce je rozdělena do několika oblastí. V první řadě sumarizuje poznatky o výtvarné výchově a činnostech, které do prostředí mateřské školy lze zařadit, jejich didaktickým uspořádáním a strategickým plánováním. Dále poskytuje analýzu kurikula vzhledem k zařazování právě výtvarně založených aktivit. V další části objasňuje pojem výtvarný experiment, který je pro tuto práci klíčový. Závěr teoretické části tvoří poznatky o dětském koloritu, tedy o využívání barev dětmi předškolního věku.

Praktická část obsahuje soubor deseti výtvarných experimentů, které byly navrženy za účelem jejich následné aplikace ve vybrané mateřské škole. Každý z nich je zde didakticky zpracován. Také je zde jejich postup, jaký byl reálný průběh a krátké hodnocení z hlediska praktičnosti a možných změn do budoucna, při jejich opětovné aplikaci. Následně je celý projekt hodnocen hned z několika hledisek. Obsahuje mou vlastní reflexi, tedy v čem vidím klady a zápory celého projektu a celkově takto orientovaných výtvarných aktivit. Dále je zde přiložena evaluace paní učitelky a paní ředitelky, které byly u každé z aktivit přítomny. V poslední řadě je zde obsažena také evaluace dětí. Na základě všech těchto cenných poznatků a rad do budoucna je vytvořeno doporučení pro praxi mateřských škol.

I. TEORETICKÁ ČÁST

1 VÝTVARNÁ VÝCHOVA V PROSTŘEDÍ MATEŘSKÉ ŠKOLY

„...bez umění zůstává člověk citově a zážitkově chudým...estetická výchova jde směřem, k hlavním cílům celé výchovy“. Z těchto vět Herberta Reada (1943/1967, in Kolláriková 2010, s. 438) je znát, že umění a tvorba by měla mít místo v životě člověka. I když se však výtvarná výchova ve školách může zdát jako oblíbená, v kurikulu i ve výuce zaujímá roli spíše okrajovou. A to i přes všechno úsilí několika posledních let, které měly za účel posunout umělecky orientované předměty do popředí. Díky spojení výtvarné výchovy a výtvarného umění je její postavení stále příliš nevyjasněné. Společnost si ji spojuje s několika kladnými vlastnostmi, ale také se svou neužitečností a nesrozumitelností (Slavík, 2013). Často lze slyšet, že tento obor v životě nelze nějak využít. Ve školách je přeci využíván jen jako taková „oddechovka“

Výtvarná výchova má velmi důležitou roli. Nehledě na to, zda se jedná o výuku, či o její využívání v prostředí mateřské školy. Při těchto umělecky orientovaných činnostech dochází k aktivizaci všech stránek osobnosti. Vzniká hluboký kontakt subjektu dítěte s prostředím a objektivní skutečností. Propojují se smyslové poznatky s city, znalostmi a návyky a vědomostmi. Také se zde uplatňuje vnímání, vyjadřování, reprodukční a tvořivé schopnosti. Projevují se nám individuální dispozice a zájmy. Získáváme díky ní nové informace a poskytuje ucelenější pohled na svět a pěstuje si vztah k přírodě a společnosti. Výsledný výtvarný projev nám poté v sobě ukazuje jednotu ducha a fyzické práce dítěte. Vyjadřuje jeho fantazii, kterou slučuje s cílevědomým pozorováním a racionálním myšlením (Banaš, 1989).

V této kapitole se zaměříme na výtvarnou výchovu v prostředí mateřské školy a na to jak ji v rámci výtvarných činností realizovat. Dále se blíže zabýváme členěním a podobami výtvarných činností, které jsou pro děti předškolního věku vhodné. Také jsme analyzovali RVP PV z pohledu výtvarné výchovy a nelze opomíjet ani dětský výtvarný projev, který k tomuto tématu bezpochyby patří.

1.1 Didaktické uspořádání výtvarných činností a jejich podoby

Při procházení literatury je pravděpodobné, že ve spojitosti s výtvarnou výchovou narazíme na různé pojmy. Nejčastěji se můžeme setkat s výrazy jako výtvarná výchova, činnost či aktivita. Tyto pojmy se neustále střídají a někdy lze z okolí veřejnosti slyšet i názory, že výtvarná výchova se v prostředí mateřských škol nerealizuje. Konkrétně toto

prostředí a výtvarnou výchovu spojuje v literatuře výhradně jedna autorka. Hazuková (2011) říká, že výtvarná výchova se uskutečňuje prostřednictvím výtvarných činností. Výtvarné činnosti jsou tedy zároveň součástí jejího obsahu a jejím prostředkem.

Hazuková (2005) dále rozdělila podle průběhu procesu a druhu výsledku výtvarné činnosti na tyto tři základní:

- *Výtvarné vnímání*
- *Výtvarná imaginace*
- *Výtvarná tvorba*

Výtvarné vnímání můžeme vysvětlit jako „vnitřní činnost“, při které chápeme vnímaný objekt tak, jak ho vidíme. Nedochází k žádné změně vnímaného. Člověk získává informace o objektu, který pozoruje. Prožívá a hodnotí ho. Výtvarné vnímání sice nemá žádný hmotný výsledek, ale samo o sobě je předpokladem pro tvorbu. Například pokud dětem ukážeme obrázek vybavení domu, můžeme diskutovat o křesle umístěném v obývacím pokoji. Jak toto křeslo vypadá? Komu asi patří? Jak je asi staré? Z různých informací získaných pomocí vnímání usuzujeme na různé vlastnosti tohoto objektu.

Výtvarná imaginace je také vnitřní činnost. U tohoto druhu už se však vnímání objektu přetváří. To se zatím ale neprojeví vizuálně ani hapticky na výsledku. Předpokladem pro její uskutečnění je dostatek výtvarných zážitků, představ a zkušeností získaných v autentických činnostech. Například křeslo, které jsme spatřili v obývacím pokoji domu, se můžeme nyní pomocí imaginace přetvořit na křeslo, které je určeno pro panovníka. Představujeme si, jak přes něj přehodíme červenou deku, na sedátko položíme zdobený polštář a opěradlo vyzdobíme zlatými prvky.

V případě **výtvarné tvorby** už se jedná o činnost „vnější“. Všechny nápady, které autora v rámci tvorby napadly si lze ověřit zrakem či hmatem (prostorová tvorba). Jedná se tedy už o hotový produkt, který je výsledkem všech zmíněných tří činností. Je tedy jasné, že všechny spolu souvisí a také se navzájem doplňují. Jedna by bez druhé nemohla fungovat.

Členění výtvarné tvorby obecně může být různorodé a z toho vyplývá, že je možné se setkat s jeho odlišnými podobami. O jejím možném rozdělení v prostředí mateřské školy pojednává opět tatáž autorka. Nadcházející členění vychází z funkce či účelu výsledku výtvarné činnosti, kterou chce učitel v mateřské škole provést. Obsahuje tři větší kategorie,

a to konkrétně **explorační, volnou a užitou tvorbu**. Autorka však zdůrazňuje, že v současné době hranice mezi těmito podobami tvorby postupně mizí.

Explorační tvorbu si lze přeložit jakožto činnost objevovací či zkoumající. Dítě díky této tvorbě získává informace o výtvarných prostředcích, o tom, jak s nimi zacházet. Poznatky, které získalo, může poté následně využít ve složitějších činnostech. Lze zde zařadit například výtvarný experiment (viz. kapitola 2.2) či výtvarnou hru. Ta má cíl v sama sobě, jakožto všechny hry ostatní. Převažují v ní emoce a nelze její průběh ani výsledek hodnotit.

Za **volnou tvorbu** v umělecké oblasti označujeme takovou tvorbu, z které vznikne produkt, který následně není určen pro „používání“. Jedná se o oblast malby, kresby, grafiky a sochařství. V případě tvorby dětí zde můžeme zařadit všechny činnosti, v rámci kterých děti vědomě zobrazují. V rámci činnosti mají za úkol vyobrazovat na daný námět.

Užitá tvorba, jak už je možné tušit z názvu, je určena pro konkrétní užití. Je tedy opakem tvorby volné. V prostředí mateřské školy se jedná především o vytváření různých ozdobných předmětů, které se mohou vázat k významným událostem v roce (Velikonoce, Vánoce ...).

V rámci užití tvorby Hazuková vymezila také zvláštní kategorii, kterou nazvala **výtvarná akce**. Tu vysvětluje jako jakousi událost, která se „odehrává v konkrétním čase a prostoru“ a nemusí mít hmotný výsledek. Váže do jednoho celku hlavně aktivity výtvarné a doplňuje je prvky z oblasti dramatické, hudební, slovesné, či pohybové.

Toto vymezení lze doplnit několika větami od Stehlíkové Babyrádové (2014), která poznamenává, že hlavním cílem výtvarné výchovy je stále iniciovat tvorbu. Avšak její podoba a smysl se stále proměňuje.

1.2 Výtvarná výchova jako plánovaný proces prospěšný dítěti

V předchozí kapitole jsme vymezili, s jakými druhy výtvarných činností se lze setkat a jaké druhy tvorby je mezi ně možné zařadit. Všechny tyto poznatky se učitel zpravidla snaží uplatnit a dále propojit se všemi esteticko – výchovnými disciplínami (výtvarná výchova, hudební výchova, dramatická výchova). Snaží se je souhrnně zapojit do poznávání dětí tak, aby na sebe mohly v integrovaných blocích navazovat a vzájemně se doplňovat. Jedna disciplína tak může vytvářet motivační oporu pro jinou (Kořátková, 2013). Pedagog všech těchto činností využívá, aby rozvinul poznání a potenciál dítěte.

V pedagogických souvislostech je přívlastek „výchovní“ obecně spojován s dlouhodobým procesem účelného vlivu vychovávajícího na vychovávaného, směřujícím záměrně k předem vytyčeným cílům – rozvoji společensky žádoucích dispozic (Hazuková, 2011). Pokud tedy máme stanoveny cíle, je potřebné najít prostředky k jejich naplnění. K nim můžeme zařadit nejen učivo, ale také vyučovací metody a formy práce (Stadlerová, 2005).

Dále se v literatuře lze setkat s popisem toho, jak by tyto výtvarně zaměřené činnosti měly v předškolním vzdělávání vypadat, aby byly co nejvíce prospěšné dětem. Podle Svobodové (1998) je nutné pečlivě zvážit, co budeme s dětmi tvořit. Hlavně za cílem toho, abychom mohli vplout do jejich světa a snažili se mu porozumět. Znamená to plně se věnovat výběru tématu. To je nutné zvážit vzhledem k jeho aktuálnosti a obzorům dětí. S tím samozřejmě souvisí volba výtvarných technik, pomůcek a materiálů. Někdy je můžeme určit sami, jindy ponecháváme volbu jen na dětech. Dále už jen poskytujeme dětem možnost, aby bez nejmenšího strachu vyjádřily svůj duševní a motorický „přetlak“. I tak je však nutné této energii plně využít a řídit ji.

„Výtvarná činnost pomáhá dítěti poznávat okolní svět plně a hlouběji. Výslednému výtvaru však musí předcházet silný prožitek, jehož intenzita se potom úměrně zrcadlí ve formě a kvalitě výtvarného projevu.“ (Svobodová, 1998, s. 4)

Při výtvarných činnostech je však nejvíce důležité na dítě netlačit. Nikdy se nesnažíme upřednostňovat dokonalé provedení před požitkem z tvorby. Nikdy dítě netrestáme za neúpravnost, nečistotu či rozmazané a zapuštěné barvy. Také není vhodné se snažit o kresby, které by naprosto dokonale odpovídaly měřítkům vizuálního realismu. Děti se poté snaží křečovitě zobrazovat viděné jevy a poté dochází k tvorbě bez vnitřní účasti autora. Podle Koťátkové (2013), bychom neměli děti při výtvarných činnostech svazovat tím, že jim předkládáme své vlastní pojetí toho, jak by mělo výsledné dílo vypadat.

„Smyslem výtvarných činností je prožívání zrakových dobrodružství, uspokojení z hravé manipulace s různým materiálem a radost ze sebevyjádření.“ (Svobodová, 1998, s. 8)

I když se dodržování všech těchto zásad může na první pohled zdát jako maličkost, není tomu tak. Hazuková (2006) to vysvětluje tím, že je přece jen potřeba vytvořit plán výtvarných aktivit vzhledem ke všem pedagogickým požadavkům a zároveň uznávat

individualitu každého dítěte a výtvarných činností. Tvrdí, že proto, aby byla výtvarná činnost úspěšná, je potřeba ji vyvozovat nejen na základě učiva, ale i od nápadu. Ten může pocházet jak od učitelky, tak od některých z dětí. Tento nápad je potom nutné promyslet a rozčlenit do didaktické struktury:

1. *hledá námět vhodný pro výtvarné zpracování a motivující pro děti;*
2. *formuluje výtvarný problém;*
3. *uvazuje o jeho smyslu pro rozvoj žádoucích dispozic dítěte;*
4. *hledá adekvátní prostředky jeho realizace s ohledem na jeho dimenzi výtvarnou a současně na vývojové předpoklady konkrétních dětí a aktuální situaci.*

Nad nahodilostí či důkladnou přípravou výtvarných činností se ve svém článku zamýšlí Droppová (2008, in Pedagogické rozhledy). Tvrdí, že pokud výtvarné činnosti vedeme náhodně, neutvoří souvislou soustavu. Její cíle a smysl každé aktivity je nutné si promyslet vzhledem k věkovým zvláštnostem dětí. Zkrátka, výtvarná výchova se neobejde bez důkladně naplánovaných výtvarných činností. Jak už bylo řečeno, nejedená se o jednoduchý úkol. V mateřské škole sice máme k dispozici několik dokumentů, ty jsou však pouze rámcové. Nepomáhají nám s tím, co a kdy máme s dětmi v rámci výtvarných aktivit dělat, ani jak by na sebe měly navzájem navazovat. Zde se autorka odkazuje na již zmiňovaný výrok Hazukové: „...úspěšné činnosti se odvíjejí od nápadu...“. S těmi poté dále pracujeme.

Nakonec lze obecně říci, že děti, které chodí do mateřské školy:

- *Rozvíjejí své výtvarné dispozice, učí se jednat a tvořit samy za sebe i ve spolupráci s ostatními;*
- *Mají možnost setkávat se s uměním – v galeriích, na výstavách, v ilustracích, divadlech i v hudební produkci, zažívat estetické podněty z přírody, z vybavení a uspořádání prostoru v mateřské škole;*
- *Mají možnost uplatnit své představy a fantazii ve vlastní svobodné aktivitě a tím posilovat svoji sebedůvěru a prohlubovat esteticko – tvůrčí dovednosti.*

(Kořátková, 2013. s. 103)

Na základě této kapitoly je tedy možné říci, že výtvarné činnosti nejsou jen jakési nahodilé aktivity, které zaplňují volný čas v mateřské škole. Právě naopak je nutné se nad nimi dopředu zamýšlet. Je nezbytné si v rámci nich stanovit cíle a přemýšlet, co všechno nám pomůže jich dosáhnout. I zde, je nutné se zamyslet nad organizačními formami a metodami, které zvolit. Také nad technikami a materiály, které budou přiměřené věku dětí a které jim je možno nabídnout. V průběhu samotného procesu tvorby už zbývá jen dávat dítěti dostatečný prostor k sebevyjádření a plně ho podporovat. Poté je možné se těšit na výsledek a to, co nám k němu dítě poví.

1.3 Vývoj dětského výtvarného projevu a jeho stádia

„Kresba není pouhou hrou nebo sněním, zahrnuje v sobě jak hru a snění, tak realitu, takže ji nelze opomíjet.“ (Davido, 2008, s. 15) Jak už nám říká tento citát, výtvarný projev nám může o dítěti prozradit spoustu věcí. Výtvarná tvorba bezpochyby patří k činnostem, které zviditelňují dětské vnímání světa. Díky ní můžeme vidět, jak dítě na svět nazírá a také se můžeme seznámit s vnitřním světem dítěte (Stadlerová, 2011). S touto souvislostí je velmi důležité dítě k výtvarné činnosti vhodně motivovat. Pokud se nám to podaří, můžeme se těšit, že dítě prostřednictvím svého výtvarného projevu poznáme zase o něco více. Často se však stává, že pokud k nám doběhne dítě, které se chce pochlubit svým dílem, dostane se mu jen reakce „Moc pěkně jsi to namaloval/a“ nebo „ To se ti moc povedlo“. Abychom se o dítěti a jeho chápání světa dozvěděli více, je nutné, abychom se víc informací dozvěděli o výtvaru samotném. Je vhodné poznamenat: „ Povědej mi o tvém obrázku“. Podle Bajnarové (2014, in CREA - EA) je vhodné, abychom dítě nechali, aby samo zhodnotilo svou práci. Díky tomu ho posuneme dál a je možné, že ho motivujeme k dalšímu zpracování vlastní práce.

Každému věku dítěte v této oblasti odpovídají určité zákonitosti vývoje. Každá fáze je obohacena o určité zvláštnosti, zajímavosti, rozdílnosti a originality. S tím také souvisí to, jaké faktory tvorbu dítěte ovlivňují. V první řadě to jsou genetické předpoklady a s nimi související talent či nadání. Dále také věk, výchova a prostředí, ve kterém dítě žije.

Přes všechna obecná očekávání a vymezené znaky dětské kresby je nutno říci, že každé dítě je jedinečné a individuální a od toho se také odvíjí výsledek jeho výtvarného díla. Jednotlivá stádia tedy slouží spíše pro orientaci pedagogů (Novotná, 2011, in Hazuková, 2011).

S výtvarným projevem se u dítěte slze setkat již v batolecím věku. V počátcích života se dítě snaží kresebné nástroje především uchopovat a zkoumat. Tím může být jak pastelka či tužka, tak také obyčejná větvička, kamínek či jiná věc, která ke kresbě není prvotně určená. S těmito nástroji dítě začíná se zaujetím pracovat. Nejprve čmárá a je zřejmá radost z pohybu a vznikající stopy. Můžeme pozorovat, jak dítě mění tlak na nástroj a díky tomu vzniká různá spleť tahů, které zanechávají někdy jemné, někdy hrubší stopy a někdy dokonce i zátrhy. Podle Nedvědové (2000), je vhodné dětem nabízet velké kresebné plochy a měkký materiál (např. křídly, pastely apod.). To hlavně z toho důvodu, že i při lehkém dotyku je viditelná stopa.

Problematikou dětského výtvarného projevu a jejich stádií se zabývalo mnoho odborníků. Můžeme mezi ně zařadit například Herberta Reada, Jaromíra Uždila, Roseline Davido a mnoho dalších. Davido vymezil období "skvrn", stádium "čmáranic", "čárání" a stádium "hlavonožců" čili univerzálních postav. Zde je uvedeno členění podle Stadlerové (2010, s. 74), která jej vymezuje následovně:

- *Stádium čáranic*
- *Období přechodu ze stádia čáranice do stádia prvotního obrazu*
- *Naivní dětský realismus*
- *Vizuální realismus*
- *Krize dětského výtvarného projevu*

Stádium čáranic začíná asi ve dvou letech dítěte. Dá se říct, že v tomto období pouze zkouší, co všechno zanechává kresebnou stopu a jaké předměty k tomu může využít. To vše bez dalšího úmyslu. Tyto výtvary jsou často bezobsažné. Pro dítě je taková aktivita velmi atraktivní. Užívá si pohyby, které vykonává, a jsou pro něj hrou. Při ní zapojuje svaly rukou a dochází také k procvičování ramenního a loketního kloubu. Dítě také uvolňuje zápěstí pomocí krouživých pohybů. Toto „procvičení“ bude tím lepší, čím větší formáty dítěti poskytneme.

Pro druhé stádium je charakteristická přeměna do **kresby prvotního obrazu**. V dítěti se probouzí schopnost asociace a o věcech si dokáže udělat přesnější představy. V této fázi už dítě dokáže kreslit s úmyslem a také dokáže vyobrazený objekt pojmenovat, přičemž toto pojmenování se může v rámci jednoho výtvaru často měnit. Zajímavé také je, že dítě v tomto stádiu nezobrazuje jen představy optické, ale také hmatové, motorické či akustické.

V období **naivního dětského realismu** dítě propojuje viděnou skutečnost se svými představami a do výtvoru často promítá minulé zážitky či vzpomínky. To může také vysvětlovat to, že ve svých pracích často tíhne k tomu, co je pro něj důležité, oblíbené. Zkrátka kreslí to, k čemu má citový vztah. Pro toto období je typických několik znaků. Například transparentnost (tzn. průhlednost – za zdí domu můžeme vidět maminku, jak sedí u stolu), hierarchická představa (to co je důležité, je nakresleno ve větším provedení), R – princip (vše je zobrazováno v pravém úhlu – komín je ke střeše umístěn kolmo). Dalšími znaky může být grafický automatismus (tendence mechanicky opakovat jednoduché a osvojené tvary – čáry vyznačující trávu) či střídání pozorovacích hledisek (dům je nakreslen zepředu, zatímco chodník k němu vedoucí z nadhledu).

S další fází se setkáme přibližně kolem sedmého až osmého roku dítěte. Dítě v mladším školním věku se snaží kreslit vše, co vidí do nejmenšího detailu. Proto se toto období také označuje jako období **vizuálního realismu**. Výtvary jsou v tomto období často detaily až přehlceny (například princezna se spouští šperků) a často také můžeme vidět pokusy o zachycování pohybu postav. To je nejčastěji vyjádřeno změnou polohy paží. Dítě se na konci tohoto období také často snaží přeměnit trojrozměrné prvky do jejich dvojrozměrné podoby. Je schopné si uvědomit rozdíl v zobrazení ve velikosti bližších a vzdálenějších předmětů, avšak při převedení této skutečnosti na papír stále vznikají potíže.

Kritické myšlení, ztráta fantazie a strach z neúspěchu. To je několik věcí, které charakterizují období **krize dětského výtvarného projevu**. Tato fáze není přesně věkově ohraničena. Objevuje se však zhruba mezi devátým a desátým rokem žáka, a proto se s ní v předškolním věku nesetkáme. Jde o jakousi stagnaci ve výtvarném rozvoji. Žák už netvoří tolik spontánně a z tvorby se vytrácí fantazie. To souvisí s rozvojem kritického myšlení. Snaží se kopírovat realitu a vybírá si náměty pro tvorbu podle toho, co si myslí, že dokáže lépe ztvárnit. Celkově žák už netvoří tolik spontánně, protože se bojí neúspěchu. V důsledku toho často dochází ke ztrátě zájmu o výtvarné tvoření.

1.4 Výtvarné činnosti v kurikulu mateřské školy

Vzdělávací obsah je v RVP PV uspořádán do pěti oblastí. Konkrétně Dítě a jeho tělo, Dítě a jeho psychika, Dítě a ten druhý, Dítě a společnost, Dítě a svět. Každá z těchto oblastí obsahuje Dílčí vzdělávací cíle, vzdělávací nabídku, očekávané výstupy a rizika. Jinak řečeno, RVP PV nám dává podněty k tomu, co by měl pedagog u dítěte podporovat a

co by měl dítěti nabízet. Mimo jiné také uvádí, co by mělo dítě na konci předškolního období zvládat a co by mohlo ohrozit úspěch vzdělávacích záměrů pedagoga.

Tento dokument uvádí, že by vzdělávání mělo probíhat v rámci integrovaných bloků, které nerozlišují „vzdělávací oblasti“, ale nabízí dítěti vzdělávací obsah v přirozených souvislostech. Uskutečňování takovýchto bloků by měla poskytovat dítěti širokou škálu aktivit nejrůznějšího charakteru. To znamená, že realitu přibližujeme dětem pomocí rozličných činností. Například pomocí hudebních a pohybových činností, dramatizace, slovních metod apod. Bez pochyby zde můžeme zařadit i činnosti výtvarné, které je žádoucí propojit s ostatními. Ty jsou do každé z pěti zmiňovaných oblastí zasazeny různou měrou a RVP PV ji nepojímá odděleně.

Vondrová (2005) říká, že díky výtvarným činnostem můžeme uskutečnit rámcové i oblastní cíle.

Dále uvádí *specifické cíle výtvarné výchovy*:

- *rozvíjet fantazii, kreativitu*
- *výtvarnou formou si osvojovat okolní skutečnost, vztahy mezi lidmi a věcmi i vzájemné souvislosti*
- *rozvíjet elementární grafickou zručnost a výtvarné technické dovednosti*
- *seznámit se s různými formami umění*
- *rozvíjet estetický cit ke svému okolí (k předmětům denní potřeby ve vztahu k umění i přírodě)*

Konkrétně jde o to, aby dítě:

- *získalo schopnost vyjádřit své představy kresebnou i malířskou formou či formou modelování*
- *zobrazovalo bez předchozího předkreslování a přímo kreslilo či malovalo na papír nebo jiný podklad a využilo celou plochu podkladu*
- *bylo seznámeno s mícháním barev, nebálo se práce s detailem*
- *získalo zájem o výtvarné umění, architekturu, design*
- *naučilo se vnímat přírodní tvary, pracovat s přírodními materiály*
- *nebálo se tvorby s atypickými materiály, pomůckami i nástroji*
- *bylo seznámeno se současným uměním, vybranými umělci, výtvarnými směry*

Podle Hazukové (2005) se nám může často zdát, že RVP PV s výtvarnou výchovou příliš nepracuje. Podle ní, však tento dojem získáváme díky tomu, že hledáme pouze slova jako výtvarný, umělecký apod. Proto v nadcházejícím textu uvádíme rozpracování oblasti Dítě a společnost, díky které bychom chtěli vytvořit představu o tom, jaké místo zaujímají výtvarné činnosti v RVP PV.

Dítě a společnost (RVP PV, 2017, s. 25 a dále)

Dílčí vzdělávací cíle (co učitel u dítěte podporuje):

- *rozvoj základních kulturně společenských postojů, návyků a dovedností dítěte, rozvoj schopnosti projevovat se autenticky*
- *seznamování se světem lidí, kultury a umění*
- *vytvoření pozitivních vztahů ke kultuře a umění, rozvoj dovedností umožňujících tyto vztahy a postoje vyjadřovat a projevovat*
- *rozvoj společenského i estetického vkusu*

Vzdělávací nabídka (co učitel dítěti nabízí):

- *různorodé společné hry a skupinové aktivity (námětové hry, dramatizace, konstruktivní a výtvarné projekt apod.) umožňující dětem spolupodílet se na jejich průběhu i výsledcích*
- *přípravy a realizace společných zábav a slavností (oslavy výročí, slavnosti v rámci zvyků a tradic, sportovní akce, kulturní programy apod.)*
- *tvůrčí činnosti slovesné, literární, výtvarné, hudební, hudebně pohybové, dramatické apod. podněcující tvořivost a nápaditost dítěte, estetické vnímání i vyjadřování a tříbení vkusu*
- *receptivní slovesné, literární, výtvarné či dramatické činnosti (poslech pohádek, příběhů, veršů, hudebních skladeb a písní, sledování dramatizací, divadelních scének)*
- *setkávání se s literárním, dramatickým, výtvarným a hudebním uměním mimo mateřskou školu, návštěvy kulturních a uměleckých míst a akcí zajímavých pro předškolní dítě*
- *aktivity přibližující dítěti svět kultury a umění a umožňující mu poznat rozmanitost kultur (výtvarné činnosti, návštěvy výstav ...)*

Očekávané výstupy (co dítě na konci předškolního období zpravidla dokáže):

- porozumět běžným neverbálním projevům citových prožitků a nálad druhých
- zacházet šetrně s vlastními i cizími pomůckami
- vnímat umělecké a kulturní podněty, pozorně poslouchat, sledovat se zájmem literární, dramatické či hudební představení a hodnotit svoje zážitky (říci, co bylo zajímavé, co je zaujalo)
- zachycovat skutečnosti ze svého okolí a vyjadřovat své představy pomocí různých výtvarných dovedností a technik (kreslit, používat barvy, modelovat, konstruovat, tvořit z papíru, tvořit a vyrábět z různých jiných materiálů, z přírodnin aj.)

Rizika (co ohrožuje úspěch vzdělávacích záměrů učitele):

- nedostatek estetických podnětů a příležitostí k jejich kultivovanému prožívání a vyjádření
- přítomnost nevhodných, podbízivých a nevkusných podnětů
- ironizování a znevažování úsilí dítěte
- nedostatek příležitostí k rozvoji uměleckých dovedností dítěte a k vytváření jeho estetického vztahu k prostředí, ke kultuře a umění

2 EXPERIMENT VERSUS VÝTVARNÝ EXPERIMENT

Další kapitola je zaměřena na stěžejní pojem této práce, čímž je právě výtvarný experiment. Pokusíme se ho definovat a postavit vedle experimentů jiného druhu. V mnohých tyto pojmy evokují různé představy a asociace. Pojďme si tedy objasnit, co tato dvě slova spojuje a v čem se naopak liší.

2.1 Experimentování v různých oblastech

Pojem experiment pochází z latinského slova *experimentum*, což v překladu znamená pokus, zkouška či zkušenost. Toto slovo je odvozené od slova *experiri*, které znamená pokoušet se o něco, zažít či zakusit věc na vlastní kůži. Synonymem k tomuto slovu může být výraz „pokus“. Obecně můžeme experiment chápat jako objevování něčeho nového, k čemuž dospějeme opakovaným zkoušením. Díky tomu můžeme najít odpovědi na spousty otázek.

Experimentování můžeme spatřit v již samotných začátcích života člověka. Už i malé dítě při objevování světa zkouší užívat všední předměty nevšedními způsoby, experimentuje s nimi. Vezměme si obyčejné batolecí výkřiky. Dítě ze sebe dostává nejrůznější zvuky a pláč. Díky tomu zkouší, jaké reakce se mu dostane. Díky experimentování získává nové informace (Havigerová, 2011, in Skutil 2011)

Mnoho autorů na experiment jako takový nazírá různě. Z pohledu pedagogiky autoři Průcha, Walterová a Mareš (2013), popisují experiment jako „Pokus, v němž žáci, zpravidla pod vedením učitele, provádějí pozorování určitého jevu, jeho průběh a výsledky zaznamenávají a hodnotí.“ Rázusová Nociarová (2014, in CREA-EA) zase obecně experiment popisuje jako: „Záměrně vyvolaný proces, který podléhá kontrole a slouží k ověření zkušenosti a poznatků, nebo k ověření teorií a hypotéz.“

Maňák (2003, s. 32) ve své publikaci experiment rozděluje na tři kategorie:

- *Vědecký experiment*
- *Experiment ve školní výuce*
- *Praktický experiment*

Vědecký experiment vysvětluje jako badatelský přístup k realitě. Díky hypotézám se poté záměrně ovlivňuje anebo mění sledovaná skutečnost. Přičemž se po celou dobu snažíme udržet stejné podmínky a všechny zákroky a zjištěné výsledky se pečlivě

zaznamenávají. S takovýmto experimentem se lze nejčastěji setkat zejména v technice (zde můžeme zařadit například experiment fyzikální), a poté v přírodních vědách. Právě přírodovědný experiment bývá pro žáky často velmi zajímavý a oblíbený, jelikož zábavnou formou zjišťují realitu o okolním světě. Abychom pomocí experimentování dokázali zjistit novou informaci, je nezbytně nutné, aby v celém procesu proběhlo pochybování, ověřování, hodnocení a argumentování (Wiegerová, 2012).

Školní experimentování zase popisuje jako manipulování a laborování a tento experiment dále rozčleňuje do několika oblastí. Nejčastěji vyskytujícími jsou však učitelský a žákovský experiment. Učitelský vysvětluje, jako určitý druh předvádění a žákovský spočívá v samostatném hledání, zkoušení a objevování žáků.

Co se týče **praktického experimentu**, jde zkrátka o veškeré zkoušení, ověřování všech věcí, které člověka doprovázejí na každém kroku. Vše, co zahrnuje schéma pokus – omyl. Všechny tyto typy jsou však velmi úzce spojeny, a proto také existuje mnoho jejich variant.

Nezbytně nutné je také zmínit **hypotézy**, protože jsou nevyhnutelnou součástí experimentu. Obecně hypotézy můžeme označit jako nějakou výpověď, jejíž platnost nelze dopředu určit, ale pouze se o ní domníváme. Zároveň je však nutné tuto hypotézu formulovat tak, abychom ji mohli následně potvrdit, či vyvrátit. Podle Maňáka a Horákové (1994) je důležité soustředit se na to, aby experiment poskytl očekávané závěry. Toho docílíme tím, že budeme striktně vycházet z dané teorie a na jeho základě vytvoříme jednu nebo více hypotéz a ty díky experimentu ověříme.

My se však v následující kapitole pokusíme propojit pojem experiment s výtvarným tvořením, protože je také důležité pomyslet na to, že slovo experiment nelze spojovat pouze s předměty technickými a přírodovědnými. Můžeme ho nalézt i ve společenskovedních disciplínách, které také umožňují lidem do určité míry experimentovat. Jako příklad lze uvést myšlenkový experiment (Maňák, 1994). Ten provádíme v hlavě za účelem skutečného pochopení věci, za pomoci vytváření předpokládaných scénářů.

2.2 Experimentování ve výtvarných činnostech

Narazit v literatuře na slovní spojení „výtvarný experiment“ není zrovna jednoduché. A to hlavně díky tomu, že tento výraz je často zaměňován za jiné. Lze se setkat s pojmy jako výtvarné experimentování, výtvarná hra, hra s barvou, experimentování s barvami, materiálem či technikami apod. Pokud nebudeme hledat publikaci přímo s tímto názvem a zapátráme více, je možné se s několika málo vysvětleními, oč vlastně jde, setkat.

Ve spojitosti s výtvarným experimentem zmiňuje Hazuková (1995) jakýsi nadřazený pojem - **souhrnně explorační činnosti**. Ty vysvětluje jako aktivity, které rozvíjí tvořivé schopnosti dětí ve výtvarné výchově a plně odpovídají jejich vývojovým zvláštěm. Nazývá je také badatelskými či výzkumnými. Řadí zde hrové činnosti, etudy a právě výtvarné experimenty. Všechny považuje za jakýsi „předstupeň“ výtvarné tvorby. To proto, že explorační činnosti by měly mít pro dítě především vzdělávací přínos v podobě zkušenosti. Ta ovlivňuje jeho vnímání a postoje k výtvarným činnostem a připravuje dítě na „vyšší“ druhy tvorby. V další publikaci Hazuková (2010) také poznamenává, že tyto činnosti nejsou důležité jen v předškolním věku. Hrají významnou roli také v období školního věku, adolescenci i dospělosti. Tyto činnosti také staví do opozice oproti tvorbě s „finálními“ produkty. Ty můžou obsahovat více problémů a jsou daleko náročnější na čas. V rámci exploračních činností je dětem také umožněno hledat více variant řešení, hodnocení není závislé na výsledku (výkonu), ale například na množství nápadů. Je tedy jasné, že jej nelze hodnotit. Nelze se na něj dívat z pohledu úspěšnosti či kvality Hazuková (2011).

Stehlíková Babyrádová (2005, s. 98) ho ve své publikaci označuje jako experiment ve výtvarném projevu a popisuje ho jako: „...praktikování nekonvenčního postupu ve využití materiálu a jeho vlastností, dále neobvyklého postupu v technologickém provedení nebo nového postupu v adjustaci výtvarného díla.“ Také dodává, že pokud si myslíme, že jsme při experimentování narazili na něco snad nového a vzápětí zjistíme, že tomu tak není, nemusí to pro nás být žádným zklamáním.

O výtvarném experimentování pojednává i Tuřáková (in Hazuková, 2011, s. 74). Ta o něm pojednává jako o tvůrčím procesu, který vede k sebe učení. Něco, co si poprvé vyzkoušíme za cílem toho, abychom poznali něco nového, naučili se možná i jinak

přemýšlet. Hlavním cílem je pro nás však sebevyjádření. Při něm můžeme experimentovat nejen s materiály, ale i myšlenkami či pocity. Přičemž autor vychází z již nabitých zkušeností a vědomostí, které posouvá na vyšší úroveň. Vše je založeno na náhodě. A i když se jedná o experiment, může se zdát, že není potřeba být na něj připraven, není tomu tak. I přesto je dobré se před počátkem výtvarného experimentování seznámit se základními materiály, technikami a postupy. Vše je však podmíněno tvořivostí. Tu můžeme probudit tím, že se pokusíme probádat nepoznaná místa a prostory uvnitř nás samotných. Možná právě díky výtvarnému experimentování.

Autorka také pojednává o stavu tzv. **flowing**. Ten je právě při výtvarném experimentování nesmírně důležitý. V tomto stavu by měl být jedinec do práce plně ponořen a často si to vůbec neuvědomuje, což je dobře. V tomto stavu si totiž tvůrce neuvědomuje sám sebe. Tento stav můžeme často vidět právě u dětí předškolního věku, kdy jsou naprosto ponořeny a zaujaty aktivitou. Dítě má představu o tom, co by chtělo vytvořit. Je mu známa myšlenka či pocit, který má být znázorněn a také jak by měl finální výsledek vypadat. V této fázi má dítě cíl a tak se může naplno oddat činnosti a ponořit se do ní.

O tomto stavu se lze také dočíst v případové studii od Mana a Mareše (2005). Ti jej nazývají jako prožitek, který lze získat při snadno prováděné činnosti, kterou má člověk pod kontrolou. Ten bývá prožíván jakožto dobrý, radostný, příjemný.

Jan Slavík (2010, s. 131) ve své publikaci tento stav nazývá jako „*empatická bublina*“. Ten popisuje jako jakýsi stav dítěte, při kterém je „uvězněno“ v daný okamžik ve svém prožitku. Jakoby dítě bylo uzavřeno do jakési bubliny, která mu brání věnovat se jiným věcem, než samotnému přítomnému okamžiku tvoření. Čím snadněji tuto bublinu můžeme opustit, tím méně jsme se do činnosti vcítili.

Pokud porovnáme různé teorie od zmiňovaných autorů, můžeme dojít k jakémusi zobecnění. Na základě těchto poznatků lze výtvarný experiment chápat jako výtvarnou činnost, při které můžeme používat nejrůznější materiály, předměty a techniky. Věci různě kombinujeme, používáme je nevšedním způsobem a zkoušíme, co vše je možné vytvořit. Na samém počátku experimentování je však nastolen problém a do aktivity vstupujeme s různými předpoklady. Právě samotný výtvarný experiment nám umožní si je ověřit. V jeho průběhu dojde k sebevyjádření a rozvinutí fantazie. Bonusem pro nás může být to,

že pokud se do něj dostatečně ponoříme, lze se dostat do stavu maximálního soustředění a zároveň uvolnění.

3 BARVY A JEJICH VYUŽITÍ DĚTMI PŘEDŠKOLNÍHO VĚKU

Symbolika barev podle všeho pochází již z dávných dob. Ta se týká jak lidí, tak i věcí, či zvířat apod. Už od pradávna se setkáváme s frázemi jako „vidět svět růžovými brýlemi“, „zezelenat závistí“ apod. V antice barvu vážali k některé planetě či bohu. Modrou barvu například spojovali s planetou Jupiteru, která pro ně byla symbolem věrnosti, míru a pravdy. Nynější symbolika barev a jejich psychologický význam je nám všeobecně znám. Na chodbách nemocnic lze spatřit pastelové barvy. Ty totiž slouží k odpočinku a upokojení. Proto se zde můžeme často setkat se světle zelenou, růžovou či bleděmodrou (Davido, 2008). Naopak barva červená v nás může vyvolávat pocit nebezpečí, lásky či hluku. I tak však barva může mít různé významy pro různé národnosti. Například barva bílá je pro Evropany symbolem čistoty, nevinnosti a osvobození. Naopak pro Číňana je bílá barva spojena se smutkem. Odívají se do jejich barev, pokud truchlí pro mrtvé. To vše proto, že celkově barvy rozhodně souvisí i s city. Vždyť i jak zmiňuje časopis 21. století: „...dojem o určitém předmětu si vytváříme na základě informace, kterou prostřednictvím zraku přijmeme v průběhu počátečních 90 vteřin pozorování. Přitom 62 – 90 % těchto potřebných údajů se nějakým způsobem týká barev.“

Je tedy jasné, že výběru barev je možno přisuzovat i nějakou psychologickou hodnotu. Záleží však na věku subjektu, který barvy používá. V následující části se tedy zaměříme na to, jaké barvy děti předškolního věku často volí, z jakého důvodu a co to o nich může vypovídat.

3.1 Dětský kolorit

Děti předškolního věku práci s barvou milují. Můžeme sledovat, jak se zaujetím používají kresebné nástroje a také to jaká radost se projeví, když si dítě namočí prsty do obyčejné temperry a kontakt s barvou je velmi intenzivní. V těchto momentech děti samy poznávají jejich vlastnosti a výtvarné možnosti. Barvy a jejich míchání můžeme dětem přiblížit různým způsobem. O žluté můžeme mluvit například jako o vznešené princezně, ke které je nutno přistupovat s respektem a opatrností, aby jí ostatní barvy nenarušily její čistotu. Barvy celkově lze představit jako děti, které se zpočátku neznají, ale jak se postupně seznamují, stávají se kamarády a každý dává tomu druhému něco ze sebe (Ježková, 2004). Při práci s barvou a v tvorbě obecně je nejdůležitější, aby se dítě cítilo

uvolněně a pociťovalo z těchto činností zážitků. Aby malovalo, co cítí a postupně si utvrzovalo i pracovní návyky.

„Dítě používá barvy dvěma způsoby. Buď **napodobuje přírodu** (modré nebe, zelená tráva, žluté slunce), nebo se nechává **vést svým nevědomím**, a to vypovídá o jeho myšlení a osobnosti nejvíce.“ Podle tohoto výroku od Davida (2008, s. 36) je zřejmé, že bychom dětem neměli vnucovat dokonalé napodobování reality, ale měli bychom je nechat tvořit, tak jak to ony samy cítí. Typický případ napodobování přírody popsal Uždil (2002). Při malbě krajiny dítě pro trávu a stromy volí barvu zelenou a nebe bude modré. Pro domy dítě zvolí světlejší barvu než pro půdu. Můžou být vykresleny barvou růžovou, či třeba žlutou. Střecha nejspíš upoutá svou zářivě červenou barvou. Pokud se rozhodne na obrázek zobrazit i postavu, bude se snažit barvu obličeje přiblížit barvě pokožky alespoň tak, že použije světlé a teplé barvy. S krycí barvou (např. tempera) dítě zprvu pracuje podobně jako s tužkou či pastelem. Pomocí štětce vedou čáru a většinu plochy ponechávají prázdnou. Právě oblohu ztvárňují například díky modrým oválům. „Čitelnost“ kresby chce dítě často zaručit tím, že obrys postavy obtáhne tmavou barvou a pro konturaci domu použije takovou barvu, aby byla dostatečně nápadná k ostatním použitým barvám.

O druhý způsob použití barev se jedná pravděpodobně tehdy, když dítě nemá určitou věc spojenou s konkrétní barvou. V takovém případě používá svou fantazii a využívá barvy mu sympatické. V tento moment je dobré si při výtvarných aktivitách všimnout nejen toho, jaké barvy se v práci dítěte vyskytují, ale je dobré zaměřit se i na jiné znaky malby či kresby. Můžeme se zaměřit i na intenzitu používaných barev, jaké odstíny používá a také jakou hustotou plochu pokrývá. Také můžeme sledovat, zda zvolené barvy působí harmonicky či naopak příliš křiklavě, což může poukazovat na poruchu citového původu (David, 2008). Lze si všimnout i toho, zda dítě používá barvy spíše teplé či studené. Zpravidla nejprve věci, které jsou mu blízké a pro něj určitým způsobem zásadní, zobrazuje teplými barvami. Poté až volí barvy studené.

V praxi lze často vidět, že učitelé po dětech žádají absolutně přesné ztvárnění reálného světa, jak co se týče podoby, proporcí, ale také i barev. Vždyť přece strom nemůže být červený. V této chvíli bychom neměli používat podobné věty ale naopak se zeptat dítěte, proč strom ztvárnil červeně. Je zajímavé zjišťovat, z jakého důvodu použilo dítě právě tuto barvu. Může nám to o dítěti mnohé vypovědět.

Pokud se například podíváme do literatury, která je zaměřena na kresbu z pohledu psychologie, můžeme zde najít i to, proč a kdy jakou barvu dítě ve svém díle používá. Například A. Bouvet (in Davido 2008, s. 37) tvrdí, že pokud dítě do šestého roku života používá výhradně **červenou** barvu, je to v pořádku. Pokud ji však dítě používá i nadále může to poukazovat na nedostatečnou kontrolu emocí a tendence k agresivitě.

Modrou barvu používají i děti mladší pěti let. Ty se vyznačují tím, že mají větší tendenci kontrolovat své chování, než ti, kteří používají barvu převážně červenou. Pokud modrou dítě používá i v šesti letech, může to značit dobrou adaptaci. Pokud tuto barvu však používá nadměrně, poukazuje to na přílišnou sebekontrolu. Podobné to může být s barvou **zelenou**. Její použití odráží spíše sociální vztahy.

Použití **žluté** barvy může naznačovat přílišnou závislost na dospělé osobě. Tuto barvu děti často spojují s červenou.

Všechny tmavé a nevýrazné barvy stejně jako **hnědá**, mohou reflektovat špatnou rodinnou i sociální adaptovanou dítěte. Tyto barvy často s oblibou volí děti tvrdohlavé.

Barvu **fialovou** malé děti téměř nepoužívají. Může být ukazatelem neklidu. Často ji můžeme spatřit v kombinaci s modrou a to prozrazuje úzkost. Celkově ji dítě používá spíše v období obtížné adaptace do nového prostředí a je možné vedle ní spatřit i zelenou.

Černá barva se vyskytuje v každém věku dítěte a poukazuje na možnou míru úzkosti. Někdy však naopak vypovídá o bohaté vnitřním životě dítěte. Charakteristické je však její použití v období puberty, kdy vyjadřují nepřístupnost a ostych ve vyjadřování citů.

Šicková-Fabrici (2016) uvádí také zajímavé informace o celkové preferenci barev u dětí podle různých kategorií. Tvrdí, že například chlapci do deseti let věku upřednostňují spíše červenou, žlutou a modrou. Zatímco děvčata v tomto věku spíše červenou, fialovou, žlutou a modrou. Přičemž barvy děti volí i v závislosti na jejich aktuální náladě, osvětlení místnosti a barvě jejich stěn. Také zmiňuje, že děti čtyř až sedmileté používají barvy pro zážitek z ušpinění.

Všechny tyto informace je však nutné brát s rezervou. Ne vždy může být to, že dítě používá pro vyobrazení pomeranče barvu modrou a šedou důkazem neomezené fantazie. Může to například poukazovat na poruchu vidění, barevného vnímání. Proto vždy, než si dovolíme, kresbu dítěte psychologicky interpretovat, je nutné si ověřit, zda dítě dobře slyší a vidí. Dalším důvodem omezeného barevného zpracování může být nedostatek prostředků

(neořezané pastelky) nebo chce dítě svou představu vyjádřit tak rychle, že nemá čas ani chuť prostředky měnit.

II. PRAKTICKÁ ČÁST

4 PROJEKT VÝTVARNÉHO EXPERIMENTOVÁNÍ

V této části práce představuji soubor výtvarných experimentů, jejichž společným tématem je míchání barev. Tento projekt je určen k realizaci v mateřské škole a to především pro děti navštěvující poslední rok předškolního vzdělávání, ale nelze vyloučit i děti mladšího věku. Realizace tohoto projektu je možná v různých časových úsecích.

Jedná se konkrétně o soubor desíti aktivit, které jsem realizovala v jedné mateřské škole ve Zlínském kraji. Realizace se uskutečnila v měsících říjnu až lednu, kdy jsem se přizpůsobovala časovým možnostem mateřské školy, abych výtvarné experimenty aplikovala pouze v rámci jedné třídy dětí.

4.1 Obecná charakteristika projektu

Soubor aktivit zaměřených na výtvarné experimentování má několik cílů:

- Seznámit děti s barvami, jejich vlastnostmi a zákonitostmi jejich míchání.
- Podporovat experimentování dětí s výtvarným materiálem.
- Rozvíjet tvořivé myšlení a fantazii dětí.

Od uvedených hlavních cílů celého projektu se poté odvíjí dílčí cíle, které jsou poznamenány u jednotlivých aktivit.

Soubor výtvarných experimentů byl realizován ve třídě dětí, které čeká nástup do základní školy. Do této třídy dochází celkově 22 dětí, přičemž jeden chlapec se speciálními vzdělávacími potřebami má svou asistentku. Jedná se o třídu věkově homogenní, tudíž jsou zdě děti ve věku 5 - 6 let. Ve třídě se vyskytují děti, které se po mém představení nebály vzájemné komunikace, neostýchaly se a jevily se velmi přátelsky. Celková atmosféra v celé třídě byla velmi pohodová a příjemná.

Na výtvarné experimenty jsem měla vždy prostor od 7:30 zhruba do 9:00 (případně po řízené činnosti při pobytu venku). V rámci tohoto časového úseku mají děti v této mateřské škole povolenou volnou hru a jsou jim nabízeny i aktivity zasazené do týdenního tématu, které jsou pro ně vždy připraveny. Výtvarné experimentování jsem tedy ve většině případů pojala jakožto nabídku ranních činností, kdy si ji děti buďto mohly anebo nemusely vyzkoušet.

V průběhu jednotlivých aktivit jsem se snažila dětem ponechat volnou ruku a dát jim také dostatek času na své tvoření. To považuji nejen u výtvarných experimentů, ale celkově u výtvarně zaměřených činností za velmi důležité.

Jednotlivé aktivity na sebe navazovaly jen v rámci společného tématu, kterým byly barvy a jejich mísení. Oproti tomu jsme se naopak snažily využít různorodé techniky a materiály.

Všech deset činností jsem zdokumentovala pomocí fotografií. Malá ukázka se vyskytuje již v samotném popisu aktivit a zbytek příkládám do příloh (P I – P IX).

Jakožto výsledný produkt z celého projektu jsem zvolila instalaci nástěnky v mateřské škole. Zde jsem se snažila vmístit vždy alespoň jeden produkt od každého z dětí, jelikož mé prostory byly omezené. Výtvary jsem také doplnila fotografiemi z průběhu jejich provádění. Fotodokumentaci nástěnky lze shlédnout v přílohách (P X).

Na závěr bych chtěla poznamenat, že inspirací pro zvolené činnosti pro nás byl nejen internet, ale také několik knih, obzvláště ta od Susan Schwake s názvem Art lab. Není určena jen do prostředí mateřské školy, ale může ji využít každý, kdo se zajímá o výtvarné činnosti, ať už ve skupině dalších lidí, nebo individuálně.

4.2 Plán projektu

Následující tabulka poskytuje stručný přehled prováděných výtvarných experimentů řazených podle času realizace. Skýtá cíle jednotlivých aktivit, její organizační formy a metody, které byly při jejich aplikaci využívány.

Téma všech aktivit je shodné, jelikož, jak už bylo uvedeno, celý projekt je zaměřen na problematiku míchání barev a jejich výrazových vlastností. Také vychází z názvu projektu Barvy, jak je (ne)známe.

Č.	TÉMA	CÍLE	ORGANIZ. FORMY	METODY
1.	BARVY - “CESTY“	Seznámit děti se zákonitostmi míchání barvy červené, žluté a zelené. Rozvíjet tvořivé myšlení dětí. Podporovat schopnost vyjádřit své myšlenky v průběhu výtvarné tvorby. Podporovat spolupráci dětí ve skupině.	badatelský model výuky	výtvarný experiment, popis, pozorování, diskuze
2.	BARVY - “BAREVNÝ DĚŠŤ“	Seznámit děti s netradičním výtvarným nástrojem. Rozvíjet tvořivé myšlení dětí. Podporovat schopnost vyjádřit své myšlenky v průběhu výtvarné tvorby.	badatelský model výuky	výtvarný experiment, popis, pozorování, diskuze
3.	BARVY - “KOLOTOČ BAREV“	Seznámit děti se zákonitostmi míchání dvou zvolených barev. Rozvíjet tvořivé myšlení dětí. Podporovat schopnost vyjádřit své myšlenky v průběhu výtvarné tvorby.	badatelský model výuky	výtvarný experiment, popis, pozorování, diskuze
4.	BARVY - “HRA SE SVĚTLEM“	Seznámit děti se zákonitostmi míchání barev. Podporovat spontánní výtvarné vyjádření dětí. Rozvíjet tvořivé myšlení dětí. Podporovat schopnost vyjádřit své myšlenky v průběhu výtvarné tvorby.	badatelský model výuky	výtvarný experiment, popis, pozorování, diskuze

5.	<p>BARVY</p> <p>-</p> <p>“BUBLIFUK“</p>	<p>Seznámit děti se zákonitostmi míchání barev.</p> <p>Podporovat spontánní výtvarné vyjádření dětí.</p> <p>Rozvíjet tvořivé myšlení dětí.</p> <p>Podporovat schopnost vyjádřit své myšlenky v průběhu výtvarné tvorby.</p>	badatelský model výuky	výtvarný experiment, popis, pozorování, diskuze
6.	<p>BARVY</p> <p>-</p> <p>“LIMONÁDY“</p>	<p>Seznámit děti se zákonitostmi míchání barev.</p> <p>Podporovat spontánní výtvarné vyjádření dětí.</p> <p>Rozvíjet tvořivé myšlení dětí.</p> <p>Podporovat schopnost vyjádřit své myšlenky v průběhu výtvarné tvorby.</p>	badatelský model výuky	výtvarný experiment, popis, pozorování, diskuze
7.	<p>BARVY</p> <p>-</p> <p>“KREPOVÝ PAPÍR“</p>	<p>Seznámit děti se zákonitostmi míchání barev.</p> <p>Podporovat spontánní výtvarné vyjádření dětí.</p> <p>Rozvíjet tvořivé myšlení dětí.</p> <p>Podporovat schopnost vyjádřit své myšlenky v průběhu výtvarné tvorby.</p>	badatelský model výuky	výtvarný experiment, popis, pozorování, diskuze
8.	<p>BARVY</p> <p>-</p> <p>“MOŘE BAREV“</p>	<p>Seznámit děti se zákonitostmi míchání barev.</p> <p>Podporovat spontánní výtvarné vyjádření dětí.</p> <p>Rozvíjet tvořivé myšlení dětí.</p> <p>Podporovat schopnost vyjádřit své myšlenky v průběhu výtvarné tvorby.</p>	badatelský model výuky	výtvarný experiment, popis, pozorování, diskuze

9.	BARVY - “NÁVRHÁŘI“	Seznámit děti se zákonitostmi míchání barev. Podporovat spontánní výtvarné vyjádření dětí. Rozvíjet tvořivé myšlení dětí. Podporovat schopnost vyjádřit své myšlenky v průběhu výtvarné tvorby.	badatelský model výuky	výtvarný experiment, popis, pozorování, diskuze
10.	BARVY - “DŘÍVKA“	Seznámit děti se zákonitostmi míchání barev. Podporovat spontánní výtvarné vyjádření dětí. Rozvíjet tvořivé myšlení dětí. Podporovat schopnost vyjádřit své myšlenky v průběhu výtvarné tvorby.	badatelský model výuky	výtvarný experiment, popis, pozorování, diskuze

4.3 Projekt Barvy, jak je (ne)známe

V této části uvádím podrobnější rozpracování všech deseti výtvarných experimentů. Uvedeny jsou v pořadí jejich realizace. U každého uvádím cíle aktivity a z nich plynoucí kompetence. Kromě organizačních forem a metod také prostředky a pomůcky, které jsou nezbytné pro realizaci činností. V neposlední řadě je uveden také doporučený postup výtvarného experimentu. Dále zaznamenávám, jaký byl reálný průběh aktivit od samotného počátku až po jeho ukončení. Příkládám také tabulky, které zaznamenávají předpoklady či vyjádření dětí k problematice míchání barev či jiných jevů. Nakonec je také uvedena reflexe, kde hodnotím klady a zápory činností, možné návrhy na změnu a zhodnocení naplnění cílů. Pro větší názornost a představu, jak jednotlivé činnosti probíhaly u každé činnosti, příkládám také jednu fotografii. Tu doplňuji několika málo výroky dětí, které zazněly v průběhu tvoření.

4.3.1 Výtvarný experiment č. 1 – CESTY

Tuto výtvarnou aktivitu jsme se rozhodly do bloku zařadit jako první, jelikož ji bylo nutné provádět ve venkovním prostředí a měsíc říjen a konkrétní den nám přišel vhod. Proto jsem tedy tuto aktivitu zařadila před plánovanou procházku dětí.

Cíle:

- Seznámit děti se zákonitostmi míchání barvy červené, žluté a zelené.
- Rozvíjet tvořivé myšlení dětí.
- Podporovat schopnost vyjádřit své myšlenky v průběhu výtvarné tvorby.
- Podporovat spolupráci dětí ve skupině.

Kompetence:

Kompetence k učení

- Dítě ví, jaké doplňkové barvy vznikají při míchání barvy červené, žluté a zelené.

Kompetence k řešení problému

- Dítě dokáže tvořivě myslet a používat svou fantazii k tvorbě předpokladů.

Kompetence komunikativní

- Dítě vyjadřuje své myšlenky v průběhu výtvarné tvorby.

Kompetence sociální a personální

- Dítě spolupracuje s ostatními dětmi ve skupině.

Organizační formy: badatelský model výuky

Metody: výtvarný experiment, popis, diskuze, pozorování

Prostředky a pomůcky: plátňové prostěradlo, tři tenisové míčky, temperové barvy, štětce, kelímky s vodou

Postup výtvarného experimentu:

K výtvarné činnosti je třeba si připravit bílé plátno a tenisové míčky. Ty je nutné po celé ploše obarvit tekutějšími temperovými barvami, případně je namočit do vody, aby zanechávaly výraznější stopu. Po veškeré přípravě požádáme děti, aby se postavily kolem prostěradla a uchopily jej do svých rukou. Poté na prostěradlo umístíme obarvené míčky a necháme děti plátnem pohybovat tak, aby míčky zanechávaly stopy.

Motivace:

Děti mě sledovaly, když jsem si chystala pomůcky a byly velmi zvědavé. Proto jsem se jich zeptala, zda tuší, co dnes budeme společně dělat, případně zda mají nějaké nápady na to, co s nachystanými pomůckami můžeme provádět. Následně jsem provedla motivaci za pomoci hry na malíře. Ptala jsem se: „*Co ke své práci malíři potřebují?*“ Děti odpovídaly věci jako barvy, štětce, papír apod. Díky těmto odpovědím jsem dětem mohla oznámit, že my si dnes na takové malíře zahrajeme, ale k malbě obrazu budeme používat trochu netradiční pomůcky.

Průběh realizace výtvarného experimentu:

Nejprve jsem si nachystala všechny potřebné pomůcky a poté jsem počkala, než se všechny děti shromáždí na daném místě. Jakožto první, jsem zařadila rozhovor s dětmi nad problematikou barev. Popsali jsme si, co jsou barvy základní a doplňkové. Následně jsem dětem vysvětlila, že všechny aktivity, které budeme spolu provádět, budou zaměřené na výtvarné činnosti a v rámci nich si budeme hrát s barvami.

Poté jsem dětem ukázala plátno, vykřikly údivem. Prostěradlo jsem položila na zem a poprosila děti, aby si stouply kolem něj. Společně jsme jej chytli do rukou a zdvihli do úrovně pasu. Pro začátek jsem dětem dávala různé pokyny, aby se s chováním prostěradla seznámily a aby poté práce s míčky byla jednodušší. Následně jsem doprostřed vhodila postupně obarvené míčky temperovou barvou. Samotný první červený míček jsme na plátně nechaly co nejdéle, aby se s ním děti naučily zacházet. Po chvíli jsem dětem dávala pokyny: „*Míček se pokusíme dostat k Matýskovi*“ apod. Před samotným vhozením druhého míčku (obarvený na zeleno) jsem se dětí ptala, jaká si myslí, že vznikne barva, pokud se setkají cesty míčku červeného a zeleného.

Tabulka 1: Vyjádření dětí - Jaká barva vznikne při smíchání barvy červené a zelené?

JAKÁ BARVA VZNIKNE PŘI SMÍCHÁNÍ BARVY ČERVENÉ A ZELENÉ?
„ <i>Asi oranžová Ale nevím.</i> “
„ <i>Červězelená</i> “
„ <i>Nevím.</i> “
„ <i>To jsem ještě nikdy nezkoušela.</i> “

Po chvíli jsem vhodila poslední, žlutý míček. Opět jsem se ptala na názory dětí. „*Jaká si myslíte, že vznikne barva, když se setkají cesty míčků žlutého a červeného?*“

Tabulka 2: Vyjádření dětí – Jaká barva vznikne při smíchání barvy žluté a červené?

JAKÁ BARVA VZNIKNE PŘI SMÍCHÁNÍ BARVY ŽLUTÉ A ČERVENÉ?
„ <i>Ta žlutá tu červenou asi zesvětlí.</i> “
„ <i>Ted' to bude oranžová.</i> “
„ <i>Nevím.</i> “

Zajímal mě také názor dětí na míchání barvy žluté a zelené.

Tabulka 3: Vyjádření dětí – Jaká barva vznikne při smíchání barvy žluté a zelené?

JAKÁ BARVA VZNIKNE PŘI SMÍCHÁNÍ BARVY ŽLUTÉ A ZELENÉ?
„ <i>To bude furt zelená.</i> “
„ <i>Křiklavá.</i> “
„ <i>Nevím ... tak to tam pojd' me hodit, ať už to víme.</i> “

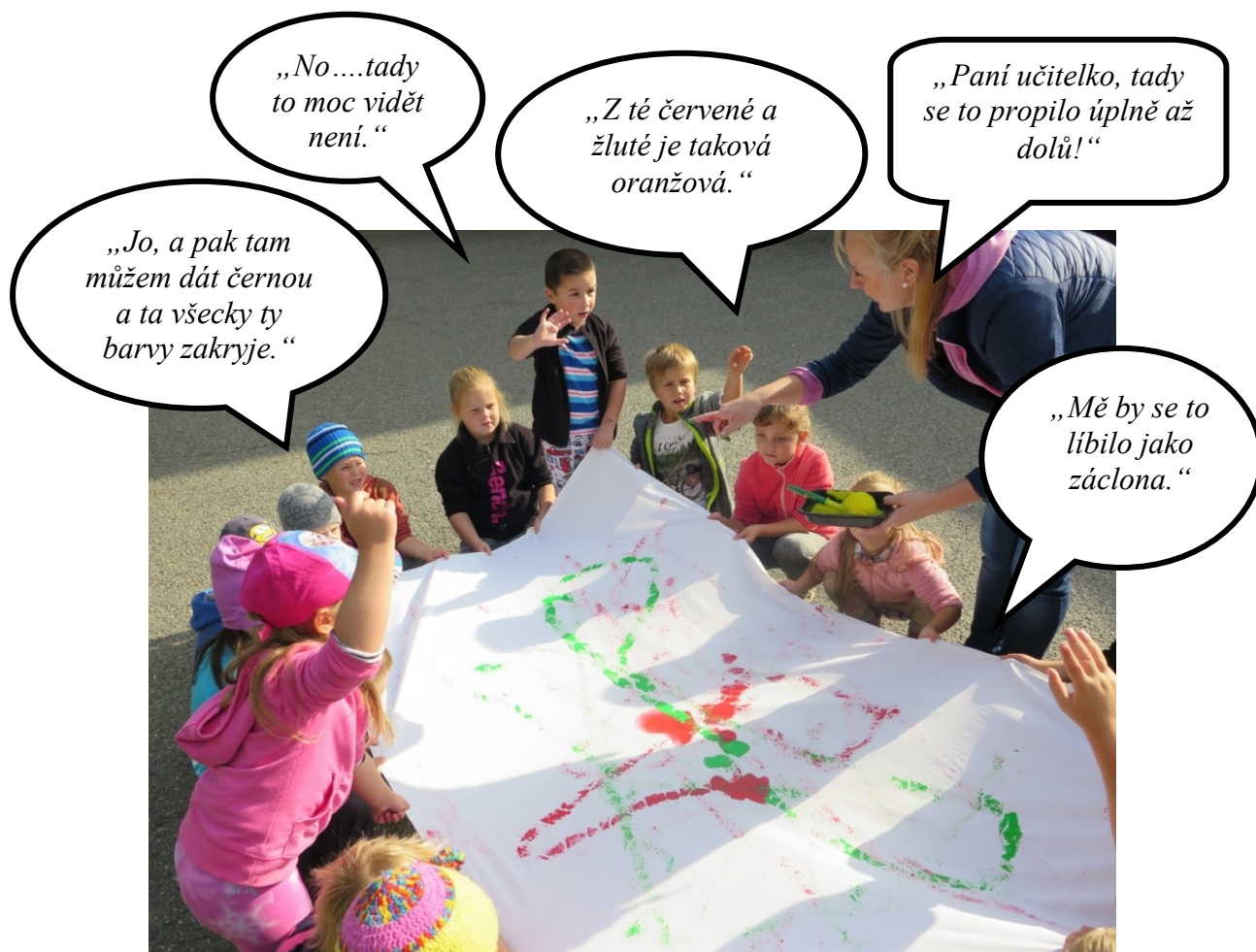
Po chvíli děti začaly pohyb míčku na plátně doprovázet i hlasovým projevem a děti začaly být rozdivočené. Míčky nám začaly z prostěradla utíkat. V tento moment jsem děti požádala, aby plátno opět položily na zem. Děti si však ještě chvíli chtěly užívat radost z velikosti formátu, na kterém jsme tvořily a tak se po činnosti všechny spontánně seběhly pod plátno. Zde zkoumaly, zda jsou vzniklé cesty viditelné i z druhé strany plátna a také jestli se propily na skrz. Poté jsme společně zkoumaly vzniklé cesty, jejich propojení a zbarvení.

Zhodnocení výtvarného experimentu:

Nevýhodou toho, že jsem tuto aktivitu zvolila jako první, bylo to, že jsem ještě neznala všechny jména dětí a nemohla jsem aktivitu korigovat, tak jak jsem si představovala. Konala jsem tak hlavně z důvodu vhodného počasí. Ke konci činnosti se děti na ovládání míčku už příliš nesoustředily a byly rozdivočené. To způsobilo několik

pádů míčků na zem a také se několikrát dotkly dětí, což způsobilo ušpinění jejich oblečení. Aby se tedy děti do činnosti mohly hlouběji ponořit, by bylo vhodné příště použít něco jako jednorázové pláštěnky nebo činnost zařadit do horkých letních dnů, kdy se děti mohou bez problému umýt i na školní zahradě.

I přes několik překážek, které nastaly, považuji mé vytyčené cíle za splněné. Děti své předpoklady o míchání barev vyjadřovaly. Byly nuceny vzájemně spolupracovat díky pokynům, v podobě jmen kamarádů, které jsem jim dávala. Díky tomu musely také pohotově reagovat. Na konci činnosti jsme zkoumaly vzniklé barvy a jejich proměny a děti vyjadřovaly své myšlenky ohledně našeho hotové společného díla.

Obrázek 1 - Výtvarný experiment č. 1: Cesty

4.3.2 Výtvarný experiment č. 2 – BAREVNÝ DÉŠŤ

Následující činnost jsme použily jakožto druhou v pořadí. Důvodem bylo, že k jejímu výsledku, jak už je možné tušit z názvu, je zapotřebí deštivé počasí. Doufaly jsme tedy, že pokud ji zařadíme hned v počátku, do konce realizace všech ostatních aktivit nám počasí vyjde vstříc.

Cíle:

- Seznámit děti s netradičním výtvarným nástrojem.
- Podporovat spontánní výtvarné vyjádření dětí.
- Rozvíjet tvořivé myšlení dětí.
- Podporovat schopnost vyjádřit své myšlenky v průběhu výtvarné tvorby.

Kompetence:

Kompetence k učení

- Dítě zná netradiční výtvarný nástroj, který může nahradit štětec.

Kompetence k řešení problému

- Dítě dokáže tvořivě myslet a používat svou fantazii k tvorbě předpokladů.

Kompetence komunikativní

- Dítě se prostřednictvím výtvarné tvorby spontánně vyjadřuje.
- Dítě vyjadřuje své myšlenky v průběhu a po skončení výtvarné tvorby.

Organizační formy: badatelský model výuky

Metody: výtvarný experiment, popis, diskuze, pozorování

Prostředky a pomůcky: tvrdý papír formátu A3, dřevěné špachtle, temperové barvy, provázek, kuličky

Postup výtvarného experimentu:

Na tvrdý savý papír nanese pomocí špachtle větší vrstvu temperových barev. Tuto barvu se snažíme umísťovat do vrchní části papíru. Následně hotový výkres umístíme do venkovního prostředí a čekáme, než přijde dešť. Po dešti zkoumáme, co provedl s nanesenými barvami.

Motivace:

Nejprve jsem děti motivovala pomocí dřevěných špachtlí. Ptala jsem se jich, jestli vědí, na co slouží a kde se s nimi můžeme setkat. Děti odpovídaly, že pomocí nich paní doktorka vyšetřuje krk, což byla správná odpověď. Poté jsem jim vysvětlila, že se s nimi budeme dnes pokoušet malovat.

Průběh realizace výtvarného experimentu:

Hned po příchodu do mateřské školy jsem šla přichystat vše, co bylo potřeba pro dnešní činnost. Zahrnovalo to také přípravy na školní zahradě. Zde jsem hned zrána napnula mezi stromy provázek. I když jsem ho nejprve chtěla umístit do takové výšky, aby si hotový produkt mohly děti pověsit samy, raději jsem tak neučinila. Hlavně z důvodu bezpečnosti jsem jej umístila do takové výše, aby dětem nezabraňoval ve volném pohybu na školní zahradě. Následně jsem další potřebné pomůcky nachystala na stoly ve třídě.

V tuto dobu si děti hrály a já jsem se rozhodla, že jim půjdu mou nachystanou aktivitu nabídnout. Pár dětí se ke mně připojilo. Děti se usadily ke stolu a já jsem je začala seznamovat s dnešní činností. Dále jsem dětem nabídla několik temperových barev a chtěla jsem, aby společně vybraly takové, které jim připomínají podzim. Děti se společně dohodly na červené, žluté a zelené barvě. Poté jsem je pobídla, aby tvořily podle své vlastní fantazie a kreslily, co chtějí. Také jsem jim řekla, aby se nebály používat větší vrstvu barev.

Bylo zajímavé sledovat počátek práce dětí. Bylo vidět, že několik z nich je v nesnázích z toho, že jim nebyl předem dán motiv, který mají znázornit. Několik dětí žádalo o pomoc. I tak jsem se však rozhodla jim žádné konkrétní téma nesdělovat a tím podpořit jejich fantazii. Každý se práce chopil jinak. Někdo zobrazoval konkrétní věci, či symboly. Jiní si zase hrály s barvami a nástrojem, který sloužil k malování a nezobrazoval nic konkrétního. V průběhu činnosti si také děti velmi užívaly, jak se barvy postupně mísily v připravených kelímcích. Díky tomu jim vznikly barvy nové a mohly sledovat jejich proměny.

Děti jsem nechala tvořit tak dlouho, dokud své dílo nepovažovaly za hotové. Zde bylo možné opět sledovat rozdílnosti. Někdo měl zapotřebí celý papír pokryt barvou, jiní zase zobrazili určitý motiv a měli hotovo.

Až měly všechny děti práci hotovou, oznámila jsem jim, že to není všechno. Naším dalším úkolem bude hotová díla umístit na školní zahradu, kde jsem pro ně nachystala speciální místo. „*Naše díla dokončí ještě někdo jiný. Víte kdo? Ano, bude to déšť.*“ Po svačině děti jsme tedy zamířily na školní zahradu a společně jsme díla dětí umístily na šňůru a připevnily jsme je pomocí kolíčků. Dále jsem se dětí ptala: „*Co si myslíte, že s vašimi obrázky způsobí déšť?*“

Tabulka 4: Vyjádření dětí – Co s obrázky způsobí déšť?

CO S OBRAZY ZPŮSOBÍ DÉŠŤ?
„ <i>To se rozteče.</i> “
„ <i>Ty papíry budou úplně mokré.</i> “
„ <i>To nevím ... ale když bude foukat, tak to všechno popadá ...jakože na zem.</i> “
„ <i>Zůstanou tam otisky kapek ... tu barvu to umyje.</i> “

A protože s dětmi nejsem v mateřské škole každý den, dala jsem jim za úkol, aby sledovaly, co se s papíry bude dít, až přijde déšť.

Zhodnocení výtvarného experimentu:

Další týden, když jsem přišla realizovat do mateřské školy další výtvarný pokus, děti se ke mně ráno hned seběhly. Začaly mi připomínat, že se musím podívat na zahradu. Šla jsem tedy k oknu a děti s údivem oznamovaly, že se s jejich díly nic nestalo. Při dopolední vycházce, jsme šly situaci zkontrolovat. Déšť na výtvořech dětí opravdu nezanechal téměř žádné stopy. Výtvarný experiment tedy nedopadl podle mého očekávání. Nelze jej však hodnotit z pohledu kvality.

To, že se tento pokus nevyvedl podle představ, může mít několik příčin. Jedním z nich může být to, že déšť přišel více než týden po vyvěšení prací dětí. Temperové barvy byly tedy příliš zaschlé. Dalším faktorem může být to, že děti nanášely jen tenkou vrstvu tempery. I když mně se přípravný pokus s temperovými barvami povedl, začala jsem přemýšlet nad použitím potravinářského barviva. Zde by však bylo problematické umístění na školní zahradu. V případě použití potravinářského barviva by bylo nutné umístit výkresy ve vodorovné poloze. Takový prostor jsem na školní zahradě však nenašla.

Obrázek 2 - Výtvarný experiment č. 2: Barevný déšť

4.3.3 Výtvarný experiment č. 3 – KOLOTOČ BAREV

Jako třetí činnost jsme zvolily výtvarný experiment, který k jeho realizaci potřebuje netradiční pomůcku, s kterou se všechny děti doposud nemusely setkat. Celá aktivita vyžaduje pro děti trochu fyzické námahy a výsledek je opravdu velkým a zajímavým překvapením, na které nemusíme čekat do druhého dne.

Cíle:

- Seznámit děti se zákonitostmi míchání dvou zvolených barev.
- Rozvíjet tvořivé myšlení dětí.
- Podporovat schopnost vyjádřit své myšlenky v průběhu výtvarné tvorby.

Kompetence:

Kompetence k učení

- Dítě ví, jaká doplňková barva vzniká z dvou zvolených barev základních.

Kompetence k řešení problému

- Dítě dokáže tvořivě myslet a používat svou fantazii k tvorbě předpokladů.

Komunikativní kompetence

- Dítě vyjadřuje své myšlenky v průběhu a po skončení výtvarné tvorby.

Organizační formy: badatelský model výuky

Metody: výtvarný experiment, popis, diskuze, pozorování

Prostředky a pomůcky: papírové tácky, odstředivka na salát, kelímek s vodou, potravinářské barvivo.

Postup výtvarného experimentu:

Hned v počátku si připravíme všechny potřebné pomůcky. Do odstředivky na salát vložíme papírový tácek nebo tvrdý savý papír ve tvaru kruhu, aby velikostí odpovídal vnitřnímu rozměru umělohmotného kruhu tělesa odstředivky. Poté si zvolíme několik barev potravinářského barviva, s kterými chceme pokus provést. Jakmile máme barvy vybrané, od každého druhu nasypeme menší množství na připravený papír. Následně na něj nalijeme z kelímku trochu čisté vody. Odstředivku na salát uzavřeme víčkem. Poté použijeme úchyt na víčku odstředivky a zhruba 10 sekund pomocí něho roztočíme vnitřní prostor odstředivky. Poté odklopíme víčko a zkoumáme, jaké tvary a barvy nám vznikly.

Motivace:

V počátku celé činnosti jsem se děti snažila motivovat pomocí samotné odstředivky na salát, protože jsem tušila, že se jedná o nástroj trochu neobvyklý. Jak jsem si myslela, nikdo z dětí ho neznal. Proto byly velmi zvědavé, k čemu slouží a jak se s ním zachází. Všem jsem vysvětlila, na co ho můžeme používat doma a poté jsem je seznámila s tím, k čemu ho použijeme dnes.

Průběh realizace výtvarného experimentu:

Po příchodu do mateřské školy jsem si všechny potřebné pomůcky začala chystat na stůl. Při přípravách se děti začaly sbíhat kolem tohoto místa a byly velmi zvědavé, co budeme spolu podnikat dnes. Abychom toho co nejvíce stihly, požádala jsem několik dětí o pomoc s přípravami pomůcek.

Dětem jsem vysvětlila postup pokusu a začaly jsme s činností. Je nutné dodat, že díky tomu, že jsem měla k dispozici pouze jednu odstředivku, činnost tedy mohlo provádět pouze jedno dítě a následně se mohly vystřídat. Dětem jsem dávala instrukce, podle kterých měly postupovat. Nejprve jsem je požádala, aby odklopily víčko na odstředivce a umístily do něj papírový tácek. Poté jsem dala každému k dispozici sáček s potravinářskými barvivy a každý si měl vybrat dvě barvy. Poté měly od vybraných barviv nasypat menší množství na papírový tácek. Dále stačilo přidat trochu čisté vody z kelímku. Abych prodloužila moment napětí a zjistila předpoklady dětí, ptala jsem se, jaké si myslí, že z těchto dvou zvolených barev vzniknou barvy další. Děti tak sdělovaly své tipy a následně jsme se vrhly na činnost samotnou. Dala jsem dětem instrukce, aby odstředivku uzavřely víčkem a začaly pomocí vrchního úchyty točit. Při této činnosti děti jsem musela odstředivku oběma rukama držet a zajišťovat tak její stálou polohu. Děti se při této činnosti totiž velmi bavily a často vyvinuly obrovskou sílu, která hýbala s celým stolem.

Po odklopení víčka byly pokaždé slyšet udivené výrazy. Dětem vznikaly opravdu zajímavé obrazce, které byly složeny často z nečekaných barev. I když činnost vykonávalo jen jedno dítě, stůl byl stále obklopený všemi dětmi. Každý měl možnost sdělovat své názory. Tedy to, co mu výtvar připomíná.

Zhodnocení výtvarného experimentu:

Tento výtvarný experiment hodnotím asi nejkladněji ze všech desítek provedených. To, že se o něj děti zajímaly, bylo znát díky mnoha skutečnostem. Prvním z nich bylo to,

že činnost jsem prováděla opravdu od mého příchodu (7:30) až do začátku řízené činnosti učitelky (cca 9:10). Dalším důkazem mohlo být to, že i když aktivitu provádělo jen jedno dítě, stůl byl stále obklopený i dětmi ostatními a všichni se zajímaly, jaké jejich kamarád zvolí barvy a jaký bude jeho výsledek. I když děti měly už pokus za sebou, většina z nich se ptala, zda bude možné si ho zopakovat. Dokud nám to tedy čas dovolil, s činností jsme nepřestávaly. Dokonce jsem musela dětem slíbit, že odstředivku do mateřské školy někdy opět donesu a celý pokus zopakujeme. Učinila jsem tak tedy při provádění posledního, desátého experimentu, kdy nám po jeho provedení zbylo trochu času.

Cíle aktivity považuji za splněné. Před každým dalším pokusem všechny děti vyjadřovaly jejich představy o nově vznikající barvě. V samotném průběhu aktivity děti často nahlížely do vnitřního prostoru odstředivky a sledovaly, co se v ní děje. To jak se voda z papírového tácku přemísťuje na stěnu plastové nádoby a barvy se velkou rychlostí mísí. Při každém novém výtvoru nevyjadřovalo své myšlenky jen dítě, jemuž dílo patřilo, vždy se připojovaly všechny přítomné děti.

Obrázek 3 – Výtvarný experiment č. 3: Kolotoč barev

4.3.4 Výtvarný experiment č. 4 – HRA SE SVĚTLEM

Jako další v pořadí jsme použily výtvarný experiment, ke kterému je zapotřebí osvětlené místo. Ideálním umístěním může být okno v herně mateřské školy. S dětmi jsme se tedy společně přesunuly od stolu, kde se výtvarné činnosti tradičně provádějí, k velkému francouzskému oknu, které skýtalo pohled do podzimní zahrady.

Cíle:

- Seznámit děti se zákonitostmi míchání dvou zvolených barev.
- Podporovat spontánní výtvarné vyjádření dětí.
- Rozvíjet tvořivé myšlení dětí.
- Podporovat schopnost vyjádřit své myšlenky v průběhu výtvarné tvorby.

Kompetence:

Kompetence k učení

- Dítě ví, jaká doplňková barva vzniká z dvou zvolených barev základních.

Kompetence k řešení problému

- Dítě dokáže tvořivě myslet a používat svou fantazii k tvorbě předpokladů.

Komunikativní kompetence

- Dítě se spontánně vyjadřuje pomocí výtvarných prostředků.
- Dítě vyjadřuje své myšlenky v průběhu a po skončení výtvarné tvorby.

Organizační formy: badatelský model výuky

Metody: výtvarný experiment, popis, diskuze, pozorování

Prostředky a pomůcky: uzavíratelné zip sáčky, gel na vlasy, potravinářské barvivo, nůžky, izolepa

Postup výtvarného experimentu:

Nejprve uchopíme uzavíratelný zip sáček a dáme do něj malé množství gelu. Do tohoto gelu poté nasypeme dva druhy potravinářského barviva. Jakmile máme hotovo, sáček pečlivě uzavřeme, aby nám gelová směs ze sáčku neunikala. Sáček připevníme na okno nebo jiné dostatečně prosvětlené místo. Poté se pomocí prstů na ruku snažíme oba druhy barviva v gelové směsi promíchat a můžeme sledovat proměny barev, které doplňuje působení světla.

Motivace:

Motivaci jsem provedla opět pomocí samotných pomůcek. Dětem jsem ukázala plastové pytlíky a seznámila jsem je s tím, že dnes nebudeme používat žádné papíry, ale kreslit budeme právě pomocí plastových sáčků.

Průběh realizace výtvarného experimentu:

Potřebné pomůcky jsem si jako vždy začala chystat na stole, na kterém jsem prováděla již předchozí experimenty. Po chvíli jsem si však uvědomila, že toto místo není až tak vhodné, protože nejbližší prosvětlená plocha se nachází na toaletách, kde jsem pokus provádět nechtěla. Proto jsem se rozhodla přemístit do herny, kde mají děti „kreslicí koutek“ a nachází se hned vedle francouzského okna do zahrady. To bylo pro provádění pokusu ideální. K tomuto oknu jsem nachystala také 4 židle, aby se děti při činnosti cítily pohodlně.

V průběhu aktivity jsem dětem pomáhala do sáčku umísťovat potřebné věci a také jsem je prosila, aby se každý snažil pro svůj pokus vybrat jinou kombinaci barev. To proto, abychom mohli vidět jejich širokou škálu a také více odlišných výsledků z jejich mísení. Snažila jsem se pobízet děti, aby trochu gelu umístily do spodní části sáčku a také trochu do vrchní části. Poté do každého z těchto míst měly nasypat trochu zvolené barvy. Učinila jsem tak z toho důvodu, aby se barvy nesmíchaly už při nasypání do gelu, ale aby pro jejich promíchání musely vyvinout trochu úsilí.

Opět jsem se děti ptala na jejich předpoklady ohledně mísení barev. Jakmile si dítě zvolilo dvě barvy dle libosti, ptala jsem se, jaká si myslí, že vznikne barva finální. Po vyjádření jejich názorů jsem děti poprosila, aby šly výsledek pokusu zjistit. Děti tedy barvy pomocí prstů tlačily k sobě a jejich výsledné zbarvení bylo momentem překvapení.

Když jsem viděla, že už se dětem povedlo barvy smíchat, postupně jsem je obcházela a znovu jsem se vyptávala. Pokládala jsem otázky jako: „*Jaké dvě barvy jsi použil na začátku?*“, „*Jaká nová barva ti vznikla?*“ V průběhu činnosti se děti také snažily barvu rozmístit po celé ploše sáčku a pomocí prstů do této plochy kreslily obrázky. Ptala jsem se tedy, co děti kreslí, případně co jim připomíná barevné zbarvení plochy, které jim vzniklo.

Pokus mohly provádět čtyři děti zároveň. Ostatní si mezitím chystaly své sáčky s barvami a postupně se střídaly. Některé děti zajímalo, jaké barevné kombinace vznikly

jejich kamarádům a tak k nim se zájmem přistupovaly. Často zde vznikaly situace, že si děti navzájem pomáhaly a tak u jednoho sáčku bylo často možné vidět dvě děti.

Zhodnocení výtvarného experimentu:

Z počátku jsem si nebyla jistá, zda aktivita děti zaujme. Hned v úvodu provádění činnosti jsem však své obavy dala stranou, jelikož se o aktivitu zajímalo čím dál tím více dětí. Bylo také neuvěřitelné sledovat, jak dlouho u činnosti vydržely. Často jsem je o ukončení, byť nerada, musela prosit já, aby se stihlo vystřídat co nejvíce dětí. Myslím, že pro ně bylo atraktivní také to, že jsme opustili klasické místo provádění výtvarných činností a přesunuly jsme se k oknům herny.

Limitem práce bylo zvolení práškového potravinářského barviva. Této konzistenci trvalo déle, než se v gelu rozpustila. Pokud tedy děti činnost prováděly už delší dobu a občas na zrnko barviva prstem přitlačily, plastový sáček se nepatrně protrhl.

Mou chybou bylo také to, že jsem děti před začátkem aktivity nepoučila o tom, že mísit barvy mají pouze za pomoci polštářků prstů, nikoliv nehtů. Dětem se tedy občas stalo, že sáček protrhly. V tomto momentu jsem tedy musela činnosti vždy zastavit, a pokud byl na to čas a prostor, vyměnili jsme poškozený sáček za nový.

Cíle i tak však považuji za splněné. Děti znovu vyjadřovaly své předpoklady o nově vznikajících barvách. Ty si pomocí samotné činnosti následně ověřily. Do nově zbarvené plochy spontánně kreslily a ke kresbě se také vyjadřovaly. Často také poznamenávaly, co jim barva samotná připomíná.

Obrázek 4 – Výtvarný experiment č. 4: Hra se světlem

4.3.5 Výtvarný experiment č. 5 – BUBLIFUK

Jako další v pořadí jsme zařadily výtvarný experiment, který opět prvotně slouží k práci s barvami. Tentokrát jsme však s dětmi nepoužili štětec, ale slámky. Díky nim si děti mohly mimo jiné vyzkoušet i práci s dechem.

Cíle:

- Seznámit děti se zákonitostmi míchání několika barev.
- Podporovat spontánní výtvarné vyjádření dětí.
- Rozvíjet tvořivé myšlení dětí.
- Podporovat schopnost vyjádřit své myšlenky v průběhu výtvarné tvorby.

Kompetence:

Kompetence k učení

- Dítě ví, jaké doplňkové barvy vznikají při vzájemném mísení barvy žluté, oranžové, červené, modré a zelené.

Kompetence k řešení problému

- Dítě dokáže tvořivě myslet a používat svou fantazii k tvorbě předpokladů.

Komunikativní kompetence

- Dítě se prostřednictvím výtvarné tvorby spontánně vyjadřuje.
- Dítě vyjadřuje své myšlenky v průběhu výtvarné tvorby.

Organizační formy: badatelský model výuky

Metody: výtvarný experiment, popis, diskuze, pozorování

Prostředky a pomůcky: papíry A4, kelímky s vodou, jar, slámky, potravinářské barvivo

Postup výtvarného experimentu:

Připravíme si kelímek, který asi do 1/3 naplníme vodou. Poté přidáme kapku jaru a temperovou barvu. Vše důkladně promícháme. Následně do připravené směsi ponoříme slámku a pomalu do ní začneme vypouštět vzduch z úst. Směs nám bude pomalu „nabublávat“. Jakmile se objeví i nad okrajem kelímku, popadneme bílý savý papír a začneme ho pokládat na vytvořené bubliny v kelímku. Tím získáme jejich otisk.

Motivace:

Činnost jsem začala povídáním si o bublifuku. O tom, zda ho všichni znají a jak velké bubliny díky němu dokázaly vykouzlit. Děti vzápětí samy začaly popisovat, jak zajímavé bubliny různých tvarů a velikostí se jim kdy podařily. Také jsem se ptala, zda si ho někdy zkoušely doma vyrobit, když jim ten z obchodu došel. Děti popisovaly postup jeho domácí výroby. Vzápětí jsem jim oznámila, že si dnes takový bublifuk také vytvoříme, ale budeme pomocí něho malovat.

Průběh realizace výtvarného experimentu:

Pro provádění výtvarného experimentu jsem si přichystala několik kelímků s vodou a jarem. Do každého jsem přidala jinou barvu, aby děti mohly pracovat s různými barvami. A to konkrétně barvu žlutou, oranžovou, červenou, modrou a zelenou.

Na začátku činnosti jsem každému dítěti dala slámku a pro jistotu jsme si procvičili, jak s ní v průběhu tvoření budeme zacházet. Tuto aktivitu jsem před činností zvolila proto, aby se nestalo, že by některé z dětí vodu s jarem nasálo. Dále jsem dětem vysvětlila postup činnosti samotné. Pobídla jsem je, aby si kelímky s barvami půjčovaly navzájem.

Jako první jsem si čistý výkres vzala pouze já a dětem jsem je zatím nerozdávala. Rozhodla jsem se, že hypotézy dětí zjistím hned v počátku činnosti a zahájíme diskuzi. Ptala jsem se tedy, jakou kombinaci barevných bublin mám použít. Před jejich samotným otiskem, jsem chtěla znát tipy dětí. Takto jsme pokračovaly dalších zhruba 5 minut, než jsme vyzkoušely všechny možné kombinace barev. Hypotézy dětí byly opravdu různorodé, a bylo jich spousta.

V průběhu činnosti každé dítě postupovalo jinak. Někdo si užíval chvíli, kdy mu bubliny začaly přes okraj kelímku přetékat a „bublal“ tak dlouho, dokud se nedostaly až na stůl. Jiní zase vzduch do slámky pouštěly velmi opatrně, a jakmile bubliny z kelímku vyčnívaly natolik, že se daly na papír otisknout, s „bubláním“ přestaly. Také bylo zajímavé sledovat zaplněnost papíru jednotlivých dětí. Někdo považoval dílo hotové, až byl papír zcela zaplněn, jiným stačilo obtisknutí bublin pouze pár barev. Jedno z dětí dokonce bubliny umísťovalo pouze po obvodu papíru.

Pokud dítě s prací skončilo, pokoušela jsem se od něj zjistit, zda použilo všechny nabízené barvy a společně jsme sledovaly místa, kde se nám bubliny různých barev překryly.

Zhodnocení výtvarného experimentu:

Děti si samotný průběh výtvarného experimentování velmi užívaly. Bylo vidět, že je pro ně práce se slámkou nová, zároveň však atraktivní.

Vyskytlo se však i několik maličkostí, které nebyly překážkou, ale na které si při dalším použití pokusu budu dávat pozor. Vzniklé bubliny po uschnutí byly opravdu velmi světlé, a tudíž barevný efekt nebyl natolik výrazný. Vznikly nám spíše barvy pastelové, a proto také nebylo příliš snadné najít výsledek jejich mísení. Další nevýhodu shledávám v tom, že pokud dítě nechalo bubliny přetéct až na stůl, byl brzy velmi ušpiněný a mokrá. Příště bych tedy pod kelímky umístila nějakou další plochou nádobu, která by zabránila úniku vody na stůl a dále na výkresy dětí.

I přes všechny obtíže, které se však při dalším použití tohoto výtvarného experimentu dají odstranit, jsem všechny určené cíle splnila.

Obrázek 5 – Výtvarný experiment č. 5: Bublifuk

4.3.6 Výtvarný experiment č. 6 – LIMONÁDY

Díky tomuto výtvarnému experimentu si děti mohly vyzkoušet další netradiční techniku míchání barev. Nesledovaly jsme klasické proměny na papíře, ale použili jsme k tomu zbarvenou tekutinu. Tu jsme si následně vyzdobili po svém.

Cíle:

- Seznámit děti se zákonitostmi míchání několika barev.
- Podporovat spontánní výtvarné vyjádření dětí.
- Rozvíjet tvořivé myšlení dětí.
- Podporovat schopnost vyjádřit své myšlenky v průběhu výtvarné tvorby.

Kompetence:

Kompetence k učení

- Dítě ví, jaké doplňkové barvy vznikají při vzájemném mísení barvy žluté, oranžové, červené, modré a zelené.

Kompetence k řešení problému

- Dítě dokáže tvořivě myslet a používat svou fantazii k tvorbě předpokladů.

Komunikativní kompetence

- Dítě se prostřednictvím výtvarné tvorby spontánně vyjadřuje.
- Dítě vyjadřuje své myšlenky v průběhu výtvarné tvorby.

Organizační formy: badatelský model výuky

Metody: výtvarný experiment, popis, diskuze, pozorování

Prostředky a pomůcky: plastové 1,5 litrové lahve, voda, potravinářské barvivo, vařečka, etikety, nůžky, kreповý papír, provázek, bavlnky, třpytivé lepidlo, špejle, vata, slámky, korálky, polystyren

Postup výtvarného experimentu:

Připravíme si několik plastových lahví o objemu 1,5 litru. Při výběru lahví dbáme na to, aby byly vyrobené z průhledného bílého plastu. Následně každou z nich naplníme čistou vodou. Poté do vody vysypeme potravinářské barvivo (do každé lahve se snažíme nasypat jiné) a pečlivě jej v lahvi promícháme, aby se vše rozpustilo. Následně vnitřní prostor lahve zdobíme dle libosti a dostupného materiálu. Pokud jsme s vyzdobou lahví

spokojeni, umístíme je na dostatečně prosvětlené místo. Poté lahve různě přemístujeme tak, aby se vzájemně překrývaly, a díky tomu můžeme sledovat barevné proměny tekutiny.

Motivace:

Děti jsem motivovala tím, že si dnes zahrajeme na výrobce limonád. Každý si tedy vytvoří svou vlastní originální limonádu, které následně může vytvořit i etiketu, která bude obsahovat její název.

Průběh realizace výtvarného experimentu:

Jakmile jsem z tašky začala vytahovat plastové lahve, seběhlo se kolem mě několik zvědavých dětí. Situace jsem tedy využila a požádala jsem je, aby je naplnily vodou. Hned, jak jsme měli hotovo, začali jsme s činností.

Děti jsem požádala, aby si mezi sebou rozdělily naplněné plastové lahve. Poté jsem chtěla, aby si každý vybral jednu barvu ze sáčku (umístila jsem zde záměrně od každé barvy pouze jeden druh). Už v průběhu této fáze děti fascinovalo to, jak se zrnka barviva pomalu spouští ke dnu. Všichni si tedy své lahve začali pečlivě prohlížet a už v tuto chvíli došlo ke zkoumání barev, které jsem měla připravené až nakonec. Protože však nezáleželo na pořadí, děti jsem ve zkoumání nechala pokračovat. Díky této situaci jsem nemohla před samotným pozorováním zjišťovat názory dětí ohledně míchání barev. Proto jsem se rozhodla zjistit jejich předpoklady u jiné z částí činnosti.

Až děti přišly na to, s jakými novými barvami jsme se díky naplněným lahvám mohly setkat, vysypala jsem na stůl různé předměty, které měly sloužit k výzdobě vnitřního prostoru lahví. V tuto chvíli mě zajímaly názory dětí na to, který z předmětů se pomalu spustí ke dnu a který se naopak bude vznášet na hladině. Předpoklady dětí jsme si tak ověřili u špejlí, vaty, polystyrenu, slámek apod.

Po této diskuzi se děti pustily do práce. Bylo zajímavé sledovat, jaký materiál volí, který volí opakovaně, s kterým se jim nejlépe pracuje a který se jim v lahvi líbí nejvíce.

Pokud měly děti hotovo, měly za úkol pro svoji limonádu vymyslet název. Ten jsem jim pomohla napsat na etiketu, tu si poté podepsaly, vyzdobily a nalepily na svůj výrobek. Objevilo se zde hned několik zajímavých názvů jako např. „*Krasohled třpytokrásník*“ nebo „*Zhnilá trnka*“.

Jelikož mísení barev zkoumaly již na počátku činnosti, po jejím skončení jsem to už po dětech nevyžadovala. Lahve jsem poté umístila na „výstavu“ ve třídě a děti si je tentýž den odnesly domů.

Zhodnocení výtvarného experimentu:

Pro potřeby tohoto pokusu jsem měla připravených i několik plastových lahví, které byly zbarvené lehce do modra. Jelikož jsem si již zpočátku byla vědoma, že to může pozměnit vzhled barviva rozpuštěného uvnitř, dětem jsem rozdělovala nejprve lahve čistě bílé. I tak jsem však byla nucena několik modrých lahví použít a při pozorování proměn barev se to nepatrně projevilo. Pokud bych je tedy příště musela opět použít, rozpustila bych do nich barvivo modré, aby to nemělo vliv na vzhled barvy uvnitř.

Zpočátku jsem se také bála manipulace dětí s otevřenou lahví naplněnou větším množstvím vody. Děti byly však velmi opatrné a nestala se tedy žádná nehoda.

I když jsem, co se týče mísení barev, nestihla zjistit předpoklady dětí, nepovažuji to za zásadní chybu. S barvami použitými v tomto experimentu jsme se již setkaly, a v následujících pokusech opět setkáme. Svě cíle tedy považuji za splněné. Svě hypotézy děti vztáhly k jednotlivým předmětům, kterými zdobily „limonády“. Zákonitosti míchání barev zjistily již spontánně z pozorování samotných lahví seskupených blízko sebe. Ke konci aktivity byly děti také schopné zapřemýšlet nad názvem své „limonády“ a etiketu se jménem vyzdobit dle libosti.

Obrázek 6 – Výtvarný experiment č. 6: Limonády

4.3.7 Výtvarný experiment č. 7 – ROZPÍJENÍ

Další v pořadí jsme zvolily experiment, díky kterému jsme nemuseli používat žádné temperové ani potravinářské barvy. Využili jsme vlastností krepového papíru. A to konkrétně jeho pouštění barvy při jeho namočení.

Cíle:

- Seznámit děti se zákonitostmi míchání barvy žluté, modré, zelené, oranžové, růžové.
- Podporovat spontánní výtvarné vyjádření dětí.
- Rozvíjet tvořivé myšlení dětí.
- Podporovat schopnost vyjádřit své myšlenky v průběhu výtvarné tvorby.

Kompetence:

Kompetence k učení

- Dítě ví, jaké doplňkové barvy vznikají při vzájemném mísení barvy žluté, modré, zelené, oranžové, růžové

Kompetence k řešení problému

- Dítě dokáže tvořivě myslet a používat svou fantazii k tvorbě předpokladů.

Komunikativní kompetence

- Dítě se prostřednictvím výtvarné tvorby spontánně vyjadřuje.
- Dítě vyjadřuje své myšlenky v průběhu výtvarné tvorby.

Organizační formy: badatelský model výuky

Metody: výtvarný experiment, popis, diskuze, pozorování

Prostředky a pomůcky: tvrdé papíry A4, krepový papír, kelímky s vodou, štětce

Postup výtvarného experimentu:

Z krepového papíru si vystříhneme nejrůznější tvary. Volíme co nejvíce barev krepového papíru, aby byla následná práce s nimi co nejrozmanitější. Jakmile máme připravené dostatečné množství vystřiženého materiálu, můžeme začít. Nejprve si promyslíme, zde chceme zobrazovat pomocí tvarů něco konkrétního anebo se bude jednat pouze náhodné umístění. Poté uchopíme například tvar modrého kruhu, položíme jej na papír, namočíme si štětec do vody. Štětec pomalu přikládáme na vybraný kousek

krepevého papíru, dokud se úplně nepřisaje. Stejně postupujeme u dalších obrázců. Jakmile máme výkres hotový, odložíme jej stranou a necháme jej chvíli schnout. Po chvíli se nám krepový papír začne odchlipovat. Toto je znamením, že můžeme všechny krepový papír z bílého papíru sejmout. Poté můžeme vidět, že barva z krepového papíru pustila a otiskla se nám na výkres.

Motivace:

Děti jsem motivovala pomocí několika obrázků, které jsem si doma pomocí této techniky zkoušela vyrobit. Také jsem se jich ptala, jak si asi myslí, že bychom takový obraz mohli vyrobit pomocí věcí, které jsem připravila na stůl.

Tabulka 5: Vyjádření dětí – Jak můžeme pomocí krepového papíru malovat?

JAK MŮŽEME POMOCÍ KREPOVÉHO PAPIRU MALOVAT?
„Na ten papír ho nalepíme a bude to.“
„Jo to budem lepit a skládat na papír.“
„Asi něco s tou vodou, když tady je jinak by tady nebyla ... leda by nás paní učitelka chtěla nachytat.“
„Já bych to zkusil namočit.“

Průběh realizace výtvarného experimentu:

Do mateřské školy jsem si doma připravila několik geometrických tvarů vystřižených z krepového papíru. Konkrétně kruh, obdélník, čtverec, kosočtverec a trojúhelník. Jednotlivé tvary jsem si rozdělila do krabiček, aby se dětem s nimi lépe pracovalo a nemusely se zdržovat hledáním konkrétního tvaru. Každý tvar jsem připravila hned z několika barev.

Hned jak jsem připravené krabičky vybalila na stůl, děti hned zaujala barevnost jejich obsahu. Díky tomu se u stolu seběhlo několik dětí a mohli jsme s činností začít. Nejprve jsem se jen krátce ujistila, zda děti dokážou všechny tvary pojmenovat. Následně jsem vysvětlila postup a poté jsme se jen učili jak správně tvary potřít štětcem a vodou, aby nám na výkrese dostatečně držely.

Nejprve většina dětí jednotlivé geometrické tvary umísťovaly spíše izolovaně od sebe a tím pádem jsme nemohli docílit míchání barev. Bylo tedy nutné děti trochu navádět, aby tvary umísťovaly do větší blízkosti. Také pomocí tvarů většinou nezobrazovaly nic konkrétního. Pokud si však děti chtěly vytvořit výkres další, téměř ve většině případech se pokusily o zobrazování přesné představy, jako například kyttek či domů.

Na konci tvoření jsem dětem oznámila, že bude zapotřebí malou chvíli počkat, než nám krepový papír zase uschne a budeme ho moci z výkresu oddělat. Děti jsem tedy poslala hrát a slíbila jsem jim, že budu výkresy sledovat a jakmile už budou připravené, zavolám je. Děti byly velmi netrpělivé a svá díla chodily neustále kontrolovat.

Zhodnocení výtvarného experimentu:

U tohoto výtvarného experimentu jsem neshledala žádná nevýhody. Každé dítě se ho chopilo jinak. Celkově nebylo nutné na děti u tohoto pokusu nijak nadměrně dohlížet. A to ani jak z hlediska toho, že by děti v průběhu potřebovaly pomoci, tak ani usměrňování dětí určitým směrem. Maximálně jsem děti pobídla, aby tvary umísťovaly blíže k sobě, ale nechala jsem je tvořit tak dlouho, jak uznaly za vhodné. Pomocí tohoto výtvarného experimentu jsem svých cílů dosáhla.

Obrázek 7 – Výtvarný experiment č. 7: Krepový papír

4.3.8 Výtvarný experiment č. 8 – MOŘE BAREV

Další v řadě jsme zvolily experiment vcelku prostý, ale naopak velmi efektivní. Děti si zkusily experimentování s barvami na mokřém povrchu papíru. Mohly použít širokou škálu barev a sledovat jejich vzájemné prolínání ve vodě. Pro jeho ozvláštnění jsme použili kuchyňskou sůl, která pro děti do poslední chvíle skrývala velká překvapení.

Cíle:

- Seznámit děti se zákonitostmi míchání barev.
- Podporovat spontánní výtvarné vyjádření dětí.
- Rozvíjet tvořivé myšlení dětí.
- Podporovat schopnost vyjádřit své myšlenky v průběhu výtvarné tvorby.

Kompetence:

Kompetence k učení

- Dítě ví, jaké doplňkové barvy vznikají při vzájemném mísení barev.

Kompetence k řešení problému

- Dítě dokáže tvořivě myslet a používat svou fantazii k tvorbě předpokladů.

Komunikativní kompetence

- Dítě se prostřednictvím výtvarné tvorby spontánně vyjadřuje.
- Dítě vyjadřuje své myšlenky v průběhu výtvarné tvorby.

Organizační formy: badatelský model výuky

Metody: výtvarný experiment, popis, diskuze, pozorování

Prostředky a pomůcky: tvrdé papíry formátu A4, anilinové barvy, suché bílé pastely, štětce, houbičky, kelímky s vodou, kuchyňská sůl, rozprašovač s vodou

Postup výtvarného experimentu:

Na tvrdý bílý papír si nakreslíme pomocí bílého pastelu libovolný motiv. Na pastel je vhodné trochu přitlačit a celkově vytvářet tlustší stopu. Jakmile usoudíme, že naše dílo je hotové, papír namočíme pomocí rozprašovače s vodou nebo pomocí namočené houbičky. Následně pomocí štětce začneme do vody zapouštět libovolné barvy a to nejlépe po celé ploše papíru. Dbáme na to, aby se zapouštěné barvy vyskytovaly hlavně v blízkosti

stopy pastelu. Jakmile máme hotovo, necháme výkres uschnout. Po uschnutí se nám původně kreslený motiv bílým pastelem objeví.

Motivace:

Dětem jsem oznámila, že si dnes společně nakreslíme obraz, ale ne jen tak ledajaký. Zpočátku totiž bude neviditelný a až za nějaký čas se nám ukáže, co je na něm vlastně nakreslené. Také k jeho tvorbě použijeme potravinářskou sůl. *„Děti, víte, co se stane, když náš hotový výkres posypeme soli? Tedy když ji dáme na místa, kde je papír mokrý a máme do něj zapuštěné barvy?“* Hned v počátku jsem se tedy rozhodla zjišťovat jejich předpoklady spjaté s touto technikou.

Tabulka 6: Vyjádření dětí – Co s obrazem způsobí sůl?

CO SE STANE, KDYŽ NÁŠ HOTOVÝ OBRAZ POSYPEME SOLÍ?
<i>„Asi nic ... možná zmizí.“</i>
<i>„Ona se tam přilepí!“</i>
<i>„Rozpustí se.“</i>
<i>„V té vodě se rozpustí a pak jak to zaschne, tak už tam nic nebude.“</i>

Průběh realizace výtvarného experimentu:

Po motivaci a zjišťování předpokladů dětí začaly s kreslením za pomoci bílého pastelu. Nechala jsem jim volnou ruku a tak jsem jim tedy ani nijak nevnucovala motiv. Spoustu dětí si však nevědělo rady, dlouho přemýšlely a nakonec si přišly pro radu. I tak jsem se jim snažila nic nepodstrkovat. Po chvíli si i tak každý svůj motiv našel. Některé děti pastelem pokryly opravdu malou plochu papíru a tak jsem pobízela, aby s kreslením nepřestávaly. Konala jsem tak hlavně kvůli tomu, aby se nám pak díky schnutí výkresu, toho objevilo co nejvíce.

Jakmile děti přestaly používat suchý pastel, k dalšímu kroku jsem jim nabídla rozprašovač s čistou vodou. Děti měly tendence vodu nanášet stále na jedno místo a tak jsem jim musela pomáhat, aby byl vodou pokrytý opravdu celý papír. Následně jsem se

rozhodla dětem nabídnout houbičku namočenou do vody. S ní se dětem pracovalo daleko lépe.

Poté jsem dětem nabídla paletku anilinových barev. Vysvětlila jsem jim, že jsou podobné jako barvy vodové, ale jejich barvy jsou daleko výraznější. Protože v paletce se mnoho barev jevílo tmavě a nebyly rozpoznatelné, společně s dětmi jsme si vysvětlili, která barva se kde vyskytuje. Děti se v této fázi opravdu „vyřádily“. Vůbec se neohlížely na motiv, který na začátku zvolily a pracovaly opravdu se všemi barvami. Sledovaly, jak jen při dotyku štětce se barva vpije do vody a uniká do stran. Právě díky této technice mohly míchat opravdu všechny nabízené barvy a hrát si tak s jejich obměnami.

Nakonec jsme použili i hrubou kuchyňskou sůl. Nabídla jsem ji dětem, aby si s ní nakonec práce dílo posolily. To, co však sůl na mokřém papíře vytvoří, mělo být pro děti překvapením.

Hotová díla dětí jsem musela přemísťovat sama. A to hlavně z toho důvodu, že byla opravdu celá pokryté zabarvenou vodou a děti by je pravděpodobně, bez toho, aniž by jim voda stekla na zem, přemístit nezvládly. Výsledek jsme si s dětmi prohlédly až tehdy, jakmile jsem do mateřské školy přišla aplikovat další výtvarný experiment. Vracely jsme se k předpokladům dětí spojené s kuchyňskou solí.

Zhodnocení výtvarného experimentu:

I když výtvarný experiment nebyl možná ničím zvláštní, děti si na něm výborně vyzkoušely prolínání a míchání barev díky mokřému povrchu. Jediným limitem mohlo být to, že se voda rychle vsakovala a tak bylo vhodné pracovat rychle. Protože jsem však chtěla, aby si děti práci s barvami užívaly a nebyly ničím nebo někým limitovány bylo nutné je při práci sledovat. Jakmile jsem uviděla někoho, komu se s barvou už tak dobře na pouze vlhkém papíře neparuje, pobízela jsem ho, aby si papír rozprašovačem opětovně postříkal.

Nutno také podotknout, že ne všem dětem se po uschnutí papíru pastelová stopa celistvě objevila. Vždy se však na papíře našlo něco, co nám z barevné plochy hezky vystouplo. Zajímavé efekty také dotvořila kuchyňská sůl. Jelikož však mým hlavním cílem bylo to, aby si děti vyzkoušely práci s barvami na mokřém povrchu a zkoušely je vzájemně míchat, můj cíl považuji za splněný. Ostatní cíle jsem také splnila. Děti k předpokladům opět přistupovaly s velkou zvědavostí a bez ostychu vyjadřovaly své myšlenky.

Obrázek 8 – Výtvarný experiment č. 8: Moře barev

4.3.9 Výtvarný experiment č. 9 – MÓDNÍ NÁVRHÁŘI

S dětmi jsem si chtěla vyzkoušet také experimentování za pomoci provázků. Často jsem našla mnoho návodů, jak lze obarvené provázky otisknout na papír. My jsme se však rozhodly pro povýšení tohoto pokusu za pomoci jiné netradiční pomůcky.

Cíle:

- Seznámit děti se zákonitostmi míchání barev.
- Podporovat spontánní výtvarné vyjádření dětí.
- Rozvíjet tvořivé myšlení dětí.
- Podporovat schopnost vyjádřit své myšlenky v průběhu výtvarné tvorby.

Kompetence:

Kompetence k učení

- Dítě ví, jaké doplňkové barvy vznikají při vzájemném mísení barev.

Kompetence k řešení problému

- Dítě dokáže tvořivě myslet a používat svou fantazii k tvorbě předpokladů.

Komunikativní kompetence

- Dítě se prostřednictvím výtvarné tvorby spontánně vyjadřuje.
- Dítě vyjadřuje své myšlenky v průběhu výtvarné tvorby.

Organizační formy: badatelský model výuky

Metody: výtvarný experiment, popis, diskuze, pozorování

Prostředky a pomůcky: tvrdé papíry formátu A4, umělohmotný váleček, provázek, nůžky, temperové barvy, štětec, kelímek vodou

Postup výtvarného experimentu:

Nejprve si připravíme vhodnou délku provázku, kterým následně obmotáme plochu válečku. Tento provázek namočíme do několika barev. Aby byl provázek barvami více nasáklý, je vhodné jej namočit i do vody. Následně jej obmotáme kolem válečku a zajistíme jeho polohu sukem. Při omotávání provázku je vhodné ho i vzájemně křížit, aby nám vznikly zajímavější obrazce. Následně se válečkem pohybujeme po papíře a zkusíme, jakou strukturu vytváří a jak se použité barvy společně mísí.

Motivace:

Motivací pro děti měla být hra na designéry. „*Děti, víte kdo to je designér, nebo jak mu můžeme jinak říkat?*“ Dětem jsem oznámila, že si dnes takové designéry neboli návrháře zahrajeme. Budeme navrhovat oblečení. „*Kromě střihu je však také důležité vybrat látku, z které bude oblečení vyrobeno. My si dnes takovou látku navrhujeme pomocí netradiční pomůcky. Napadá vás, jak bychom to mohli provést za pomoci věci, které máme připravené na stole?*“

Průběh realizace výtvarného experimentu:

Jelikož jsem pro potřeby experimentu měla připraven jen jeden plastový váleček, činnost jsem prováděla pouze s jedním dítětem a postupně se střídaly.

Postup jsem zvolila trochu odlišnější, než byl ten doporučovaný. Místo toho, aby děti provázek namáčely do barev, první jsem je pobídla, aby si čistý provázek omotaly kolem válečku. Až následně si měly vybrat několik temperových barev, které chtějí použít pro svůj „návrh“. Ty poté pomocí štětce nanášely na už omotaný provázek. Chtěla jsem tak zabránit plýtváním materiálu a mísením barev v kelímcích, do kterých bychom provázek namáčely.

V průběhu toho, co dítě nanášelo barvy na provázek, jsem se pokoušela zjišťovat jejich předpoklady o míchání barev. Dítě mi vždy pojmenovalo barvy, které volí a jaká si myslí, že vznikne barva nová. Takto jsem postupovala u každého dítěte, jelikož jsem činnost prováděla s každým zvlášť.

Opět každé dítě pracovalo jinak. Někdo si vybral pouze dvě barvy, jiní barev volili více. Někdo se válečkem pohyboval po papíře tak dlouho, dokud nepřestal zanechávat stopu a poté s činností skončili. Někteří činnost tak brzo ukončit nechtěli a provázek opětovně namáčeli a nanášeli na něj barvu.

Zhodnocení výtvarného experimentu:

Nevýhodou tohoto experimentu bylo to, že děti samostatně příliš nezvládaly provázek kolem válečku obmotávat. Proto jsem jim s tímto úkolem musela pomáhat. I přesto však děti následující kroky pokusu zvládly bez problému. S netradiční pomůckou se po papíře pohybovaly po svém. Každý volil jiné barvy. Díky tomu každému vznikl originální motiv. Všechny mé cíle považuji za splněné.

Obrázek 9 – Výtvarný experiment č. 9: Návrháři

4.3.10 Výtvarný experiment č. 10 – DŘÍVKA

K poslednímu pokusu jsme opět využili dřevěných špachtlí. Tentokrát nám však nesloužily jako nástroj, kterým nanášíme barvy. Využili jsme je místo papíru.

Cíle:

- Seznámit děti se zákonitostmi míchání barev.
- Podporovat spontánní výtvarné vyjádření dětí.
- Rozvíjet tvořivé myšlení dětí.
- Podporovat schopnost vyjádřit své myšlenky v průběhu výtvarné tvorby.

Kompetence:

Kompetence k učení

- Dítě ví, jaké doplňkové barvy vznikají při vzájemném mísení barev.

Kompetence k řešení problému

- Dítě dokáže tvořivě myslet a používat svou fantazii k tvorbě předpokladů.

Komunikativní kompetence

- Dítě se prostřednictvím výtvarné tvorby spontánně vyjadřuje.
- Dítě vyjadřuje své myšlenky v průběhu výtvarné tvorby.

Organizační formy: badatelský model výuky

Metody: výtvarný experiment, popis, diskuze, pozorování

Prostředky a pomůcky: dřevěné špachtle, plastové pipety, noviny, kelímky s vodou, potravinářské barvivo

Postup výtvarného experimentu:

Připravíme si několik vysokých kelímků nebo zavařovacích sklenic s vodou. Do každé z nich nasypeme odlišnou bravu potravinářského barviva a pečlivě ji promícháme. Následně do každé z nich umístíme dřevěnou špachtli. Necháme ji zde tak dlouho, dokud se do ní barva dostatečně nevsákne. Poté špachtli vyjmeme a druhým, neobarveným koncem ji umístíme do kelímku s vodou jiné barvy. Po chvíli můžeme vidět, jak se dvě zvolené barvy proluly a uprostřed špachtle vytvořily barvu novou.

Motivace:

Protože jsem s dětmi už za pomoci špachtlí pracovala, pouze jsme si zopakovaly, kde se s nimi můžeme setkat. „*Na podobné špachtli jsou přece i zmrzliny, je tomu tak?*“ S dětmi jsme se shodli, že by bylo daleko lepší a hezčí, kdyby dřívka od zmrzliny byla barevná a různě pokreslená. I vyšetření u paní doktorky by mohlo být zajímavější, kdyby se nám dívala do krku pomocí krásně zbarvené a pomalované špachtle. Třeba bychom se toho ani tak nebáli.

Průběh realizace výtvarného experimentu:

S dětmi jsem pokus začala provádět podle psaného postupu. Do kelímků jsme začali umísťovat dřevěné špachtle a s údivem jsme sledovali, jak rychle dokážou nasáknout obarvenou vodu. Ta se dokonce během několika minut byla schopná vyšplhat až na druhý konec špachtle. Proto jsme si s dětmi museli trochu pospíšet a dřívka jsme do kelímků s jinou vodou umístili trochu dříve. Před tím, jsme se však museli dohodnout, kterou barvu pro druhou stranu špachtle zvolíme. Jakmile jsme se dohodli, před samotným ponořením špachtle jsem zjišťovala, jaké názory mají na dvě zvolené barvy. Konkrétně jaká si myslí, že vznikne barva uprostřed. Takto jsme nějaký čas pracovali společně, poté děti pracovaly samy.

Po chvíli jsem se však dětem rozhodla nabídnout i plastové pipety, které jsem si za účelem tohoto pokusu pořídila. Mnoho dětí tento nástroj znalo, a proto nebylo potřeba je s ním dlouho seznamovat. Děti si následně své dřívko vyzdobily pomocí nabírání zbarvené vody do pipet. Někdo kapky vody na dřívko umísťoval izolovaně a sledoval, jak se s postupem času vsakují. Jiní pomocí pipety barvy mísili hned na jejím povrchu.

Protože se jednalo o poslední experiment v mateřské škole, dále jsme se špachtlemi nemohli pracovat. Proto jsem z nich alespoň sama vytvořila výsledný produkt, abychom je měli všechny pohromadě.

Zhodnocení výtvarného experimentu:

Myslím, že děti opět ocenily práci s netradiční pomůckou, kterou pro ně v tento den představovala pipeta. Také pro ně mohlo být netradiční to, že jsme tentokrát netvořili na papír. Pozitivní zájem ze strany dětí byl také znát díky tomu, že si děti žádaly o vyzdobení dřívček dalších. Všechny mé cíle považuji za splněné.

Obrázek 10 – Výtvarný experiment č. 10: Dřívka

5 EVALUACE SOUBORU VÝTVARNÝCH EXPERIMENTŮ

Celý projekt byl evaluován několika způsoby. Nejprve je přiloženo mé vlastní hodnocení. V rámci něho projekt shrnuji a zamýšlím se nad ním jakožto celkem. Zhodnocení jednotlivých pokusů je přiloženo už v jejich samotném popisu. Dále je možné vidět evaluaci od paní učitelky a paní ředitelky, které byly u všech pokusů přítomny. Pro zajímavost lze také vidět evaluaci dětí na základě jejich hodnotících výroků, které v průběhu nebo po skončení činností zazněly.

5.1 Autoevaluace

Volbu tématu, tedy míchání barev, myslím, že jsme zvolily výborně. Samotná si pamatuji, že jako dítě pro mě míchání barev byla záležitost opravdu vzrušující a také trochu tajuplná. Nejprve jsem se bála, že pro děti, které čeká nástup do základní školy, bude téma trochu nudné, ale vyvedly mě z omylu. Jedinou překážkou bylo to, že na toto téma je nutné výtvarné experimenty trochu důkladněji promýšlet, aby v každém bylo míchání barev opravdu obsáhnuto. I když výtvarných experimentů existuje nespočet, ne do každého pokusu se problematika míchání barev dala obsáhnout. Právě díky intenzivnímu hledání správných aktivit jsem také narazila na několik velmi zajímavých, které se vztahovaly k akčnímu umění. To bych si do budoucna s dětmi také ráda vyzkoušela.

Kladně také hodnotím **přízpůsobení projektu vzhledem k věku dětí**. Zkušenosti s barvami děti v tomto věku měly již značné. Míchání barev pro ně také nebylo novinkou, avšak zákonitosti míchání znaly jen u několika málo kombinací. Projekt je tím pádem obohatil o nové zkušenosti a poznatky. K tomu došlo nejen v rámci míchání barev, ale také díky několika pomůckám a celkově technikám, které doposud neznaly.

Organizační forma, tedy badatelsky orientovaný model výuky, byl zvolen vhodně. Dětem nebyly překládány hotové výsledky, ale právě díky této formě si musely na vše přijít samy. To podporuje právě tvořivé myšlení, kreativitu a fantazii, jejichž rozvinutí, jsme si kladli za cíl.

Podrobnější **organizace** v rámci zvolené formy, kterou jsem zvolila, měla své klady i zápory. To, že se u většiny činností dětí na začátku přidalo vždy zhruba do osmi (ovlivněno místem u stolu) a postupně se střídaly, bylo příznivé. Měla jsem prostor na to, abych se mohla každému věnovat. Diskuze v takovémto počtu probíhala vždy bez problémů. Také jsem v průběhu aktivit stíhala jednotlivé děti obcházet a ptát se jich na

jejich myšlenky a na interpretaci jejich tvorby. Menší nevýhodou bylo však střídání dětí. Jakmile se u stolu uvolnilo místo, musela jsem každému dítěti zvlášť opět vysvětlit postup a zároveň zjišťovat jejich předpoklady. To však do určité míry kompenzovaly děti samotné. Pokud jim činnost přišla opravdu zajímavá, stály u stolu od samého začátku činnosti, pozorovaly kamarády a čekaly, než se místo uvolní. Tím pádem se počáteční diskuze zúčastnily také.

Záporně však hodnotím **práci s experimenty dlouhodobějšího charakteru**, kterých bylo do projektu zařazeno jen pár. Jelikož jsem do mateřské školy docházela po předchozí domluvě, návštěvy nebyly pravidelné, protože jsem se přizpůsobovala časovým možnostem dané třídy. Například u experimentu malování deštěm nebylo na určité jevy možné reagovat ihned, jakmile se vyskytly. V ideálním případě jsme s dětmi mohli jít obrazy zkontrolovat hned po prvním dešti. Pokud bychom neviděli žádné změny, mohli bychom barvy nanést jiným způsobem a opět obrazy vyvěsit na zahradu.

Také pokud bych tento projekt aplikovala znovu, například mé vlastní třídě v mateřské škole, s výtvary bych chtěla pracovat na více etap. Například u aktivity Bubliny bychom vytvořené papíry mohli použít jako podklad přáníček. Zkrátka mám na mysli více času pro dokončení jednotlivých aktivit a i po zhotovení díla s nimi dále nějak pracovat a využít je.

Pokud bych se měla na závěr zamyslet obecně nad výtvarnými experimenty a jejich využitelností, vidím je jako velmi přínosné. Okomentovala bych je pomocí několika bodů:

- **Předpoklady, vyjádření dětí**

Dětem v rámci takto orientovaných výtvarných aktivit nejsou některé i základní jevy podsouvány jakožto hotové a jasné. Děti si můžou mnoho jevů komentovat a vyjádřit k nim svůj postoj. Pokud se zapojí hned několik dětí, může se rozvinout zajímavá diskuze. A zde narážíme na další věc a tou je komunikace. Děti se v tomto případě učí vyjadřovat a komunikovat vzájemně mezi sebou.

- **Proces výtvarného experimentování**

Právě samotné výtvarné experimentování vede děti k ověřování jejich předpokladů. Myslím, že právě díky nim jsou děti k činnosti už dostatečně motivovány.

Výtvarné experimenty jsme volily také tak, aby se děti setkaly i s netradičními pomůckami a technikami. Díky tomu poznaly, že tvořit se nemusí jen pomocí pastelky a štětců s barvou, ale že to jde i jinak.

Také myslím, že proces tohoto druhu činnosti si děti užívaly kvůli absenci konkrétních motivů. Dítě nemuselo být nervózní z toho, že realitu nenapodobilo, tak jak by si představovalo. Prostě vzalo do ruky hubku a hrálo si s barvami, tak jak chtělo. Nebylo ničím ani nikým omezováno.

- **Čas**

Je jasné, že v prostředí mateřské školy chceme, aby si činnost vyzkoušelo každé dítě a každý tak dostal svůj prostor. Avšak pokud prostor v rámci výtvarného experimentování máme a dítěti ho poskytneme, může si činnost užívat tak dlouho, jak bude chtít. Není omezeno žádným „až vybarvíš pozadí“ ani „až tady nebude žádné bílé místo“. Může to sice znamenat, že některé dítě skončí s činností až po půl hodině, kdy barvy mísil tak dlouho, až mu celý výkres zčernal. To však nevidím jako důležité. Jako podstatný vidím prožitek z tvorby.

- **Fantazie, kreativita**

Děti díky této formě neměly často dán konkrétní motiv. Byla jim dána volná ruka a musely popřemýšlet, co by rády zobrazily. Také nám u mnoho pokusů vznikly věci abstraktní. Děti se tedy do obrazu musely zadívat, vyjádřit své pocity a samotnou představu.

- **Výsledek**

To, že díky experimentování nám není předem znám výsledek, také vidím jako přínosné. Nešlo nám tedy o žádné napodobování vzoru, kdy je dětem často ukázána předloha a ony jen bezmyslně napodobují. Děti se bavily, tvořily a na výsledek byly tak zvědavé, že to pro ně bylo další motivací, proč se činnosti vůbec zúčastnit a dokončit ji.

5.2 Pedagogická evaluace

Studentka Šárka Rubíčková si v naší mateřské škole prakticky mohla s dětmi vyzkoušet různé výtvarné techniky a experimentování s barvami.

Děti všeobecně malování zajímá, motivace k činnostem zapůsobila rychle. V malých skupinkách výtvarné aktivity děti bavily a bylo možno použít i netradičních postupů -

pohyb tekuté barvy v ruční odstředivce, slévání barev v průsvitné složce na skle okna proti světlu, reakce barvy a kuchyňské soli apod.

Děti již znají, jak barvy vznikají – spojením dvou či tří při běžném malování - spojením žluté a modré vznikne zelená, červená s modrou nám dá fialovou atd.

Některé techniky známe, přesto pracovaly se studentkou zaujatě a hlásily se k aktivitám. Výsledky byly abstraktní, děti hledaly u výsledných linií něco konkrétního, co jim něco připomíná, nebo jen že byly překvapené, co vlastně technikou vzniklo.

Pokud se experimentům s barvou dá konkrétní podoba → vzor na máminy šaty, hvězdná obloha, louhování čaje ve skleněném hrnku atd. jsou v mateřské škole použitelné všechny techniky.

U dětí se v průběhu EKG rozvíjely tvořivé dovednosti, pracovala fantazie, dokázaly respektovat další, novou, zpočátku cizí autoritu.

Učitelky třídy Sluníček

5.3 Evaluace dětí

V následující tabulce je zpracováno hodnocení ze strany dětí. A to díky několika jejich hodnotícím výrokům. Také je zde uvedeno několik postřehů a pocitů, které jsem na dětech v průběhu činnosti zaznamenala.

Tabulka 7: Evaluace dětí

Č.	NÁZEV ČINNOSTI	HODNOCENÍ DĚTÍ
1.	CESTY	<p>Děti velmi překvapil velký formát plátnového prostěradla. Celkově si činnost velmi užívaly a to myslím i díky její netradičnosti. Několik dětí se však bálo ušpinění.</p> <p><i>„Jo to si vzpomínám, to s tím prostěradlem bylo dobré.“ (při prohlížení fotek na právě zhotovené nástěnce)</i></p> <p><i>„No ... mamka nebude moc ráda, že jsem špinavá. To mi dala ty legíny a říkala, hlavně ať si je nezašpiním.“</i></p>

2.	BAREVNÝ DĚŠŤ	<p>V průběhu činnosti jsem zaznamenala, že si děti velmi užívají práci s dřevěnou špachtlí, z které byly v počátku spíše překvapené. To, že nám však déšť s obrazy nic nezpůsobil, bylo pro děti možná zklamáním.</p> <p><i>„Mě se líbí míchání těch barev v kelímcích ... už máme dost podzimních.“</i></p> <p><i>„A co mám malovat? Já nevím, co mám malovat.“</i></p>
3.	KOLOTOČ BAREV	<p>Tato činnost byla pro děti rozhodně nejatraktivnější. Důkazem toho bylo, že chtěly činnost opakovat stále dokola a každý si chtěl vyrobit nespočet tácků.</p> <p><i>„A budeme to ještě někdy zkoušet?“</i></p> <p><i>„Já bych si chtěl vyrobit ještě nějaké ... nějaké tácky dám vám a zbytek si odnesu domů.“</i></p>
4.	HRA SE SVĚTLEM	<p>U této činnosti mě překvapilo, jak se na ni děti dokázaly dlouho soustředit. Také pro ně bylo atraktivní provádění činnosti za pomoci sáčků a na oknech třídy.</p> <p><i>„Já jsem sice už malovala, ale pomůžu ještě tady J*****.“</i></p>
5.	BUBLIFUK	<p>Děti si v průběhu činnosti užívaly tvoření bublin. Vyjadřovaly radost z toho, jak se dokážou obarvené bubliny obtisknout na papír.</p> <p><i>„Mě to bavilo ... akorát je to tady teď všechno mokré ... aj tričko mám.“</i></p>
6.	LIMONÁDY	<p>Děti vyjadřovaly nadšení z použití plastových lahví.</p> <p><i>„Já jsem si tu flašku donesl domů a mám ju na policiče na výstavce.“</i></p>

7.	KREPOVÝ PAPÍR	<p>Děti hned v počátku zaujal krepový papír různých barev a tvarů.</p> <p><i>„Můžu si vyrobit ještě jeden a vzít si ho dom? Já na něm udělám z těch tvarů kytku.“</i></p>
8.	MOŘE BAREV	<p>Překvapující pro mě bylo, jak dlouho děti u činnosti vydržely. Všimla jsem si, že si užívaly, že tentokrát mají na výběr více barev a mísily je téměř všechny dohromady.</p> <p><i>„Mně bavilo, jak ta barva byla hned úplně všude, když jsem se s ňou dotkla té vody.“</i></p>
9.	NÁVRHÁŘI	<p>Tato aktivita nebyla možná až tak atraktivní, jelikož se jí příliš dětí nezúčastnilo. Děti, které se do činnosti zapojily, byly velmi zaujaté potíráním provázku temperovou barvou.</p> <p><i>„Mně se líbilo válení válečkem.“</i></p>
10.	DŘÍVKA	<p>Děti se nemohly dočkat momentu setkání dvou barev na dřívku. Některé však čekání nudilo. Také byla pro děti atraktivní práce s pipetou.</p> <p><i>„Mně se líbilo, jak jsem si tam s tou pipetou udělala tečky ...no ale K***** se s něma pak opičila.“</i></p>

6 DOPORUČENÍ PRO PRAXI MATEŘSKÝCH ŠKOL

Po vzniku evaluace, hned z několika pohledů, je možné vyvodit závěry, které napomůžou doporučení pro praxi mateřských škol.

Je nutné připomenout, že soubor uvedených výtvarných experimentů byl navržen pro předškolní děti ve věku 5 – 6 let, pro použití v mateřské škole. Nevylučuje však ani zapojení dětí mladších a použití souboru těchto aktivit například samotnými rodiči.

Před začátkem je nutné si promyslet, jakého charakteru by experimenty z hlediska času měly být. Zda zvolit činnosti krátkodobé anebo máme prostor i na ty dlouhodobější. V případě volby dlouhodobějších výtvarných experimentů, tzn., že nám pro jeho realizaci nebude stačit zpravidla jeden den, je vhodné si vytyčit více času. Avšak pokud se rozhodneme zvolit ty krátkodobé, je stále nutné myslet na to, že se jedná o experimentování výtvarné a i tak je nutné dát dětem k sebevyjádření tolik prostoru, kolik potřebují.

Při aplikaci takto badatelsky orientovaných výtvarných aktivit je vhodné pracovat pouze s menší skupinou, například o počtu pěti dětí. Pokud tedy následně chceme zapojit všechny děti, je nutné počítat s tím, že samotná realizace bude zdlohavější a bude rozdělena do více etap. Tuto organizaci volím jako vhodnou díky tomu, že skupina o menším počtu umožňuje větší interakci se samotnými dětmi a také individuální přístup ke každému z nich.

V rámci tohoto druhu činností je také nutné myslet na to, že v jejich průběhu je nezbytné s dětmi komunikovat a ptát se na jejich názory k nastávajícím jevům. Také jakmile dítě považuje své dílo za hotové, je vhodné se nad tímto výtvozem s dítětem chvíli pozastavit a mluvit o něm. Co například dílo dítěti připomíná, co ho vedlo k volbě barev apod. Pro všechny tyto nezbytné fáze výtvarných experimentů je tedy vhodné zvolit klidné prostředí, aby bylo snadné s dětmi dostatečně komunikovat.

Tyto výtvarné experimenty, které byly navrženy pro téma míchání barev, je vhodné použít kdykoliv v roce. Pokud však vynecháme dané téma, je možné experimenty zařadit i do různých tematických oblastí.

Na závěr také jedna poznámka, která se může zdát zbytečná, ale též ji vnímám jako důležitou. Za nezbytné považuji to, že stoly, na kterých budou výtvarné aktivity probíhat, budou pokryty ubrusy. Při práci s potravinářským barvivem je také potřeba děti upozornit,

aby si vyhrnuly rukávy a celkově byly opatrné na svoje oblečení. Při častějším zařazování takto orientovaných aktivit je rozhodně vhodné dětem pořídit nějaké krytí oblečení nebo poprosit rodiče a přinesení oblečení určené ke zničení. Děti se často o své oděvy strachují a nejednou jsem spatřila, že je to v provádění samotných aktivit velmi svazovalo.

Na závěr tohoto doporučení bych chtěla vyzdvihnout výtvarné experimenty jako takové. Myslím, že v mnoha mateřských školách se nezařazují, což spatřuji jako nevýhodu. Myslím, že často můžou být dětem více přínosné než výtvarné aktivity prostřednictvím, kterých se snaží zobrazit realitu a dále jiný účel nemají. Děti prostřednictvím nich rozvíjí tvořivé myšlení. Nepředsouvá se jim hotový výsledek a děti jsou nuceny se nad různými jevy zamýšlet. Také v rámci nich mají prostor k výtvarnému sebevyjádření, v průběhu kterého můžou rozvíjet svou fantazii.

ZÁVĚR

Záměrem této práce bylo zdůraznit důležitost výtvarné výchovy a zařazování výtvarných činností do prostředí mateřské školy nejen v jejich klasické podobě, ale například právě za využití výtvarných experimentů. Myslím, že tato forma je výborným prostředkem, která spojuje bádání a tvořivé myšlení dětí s výtvarným vyjádřením.

Praktická aplikační část se opírá o teoretická východiska uvedená v první části práce. Praktická část je věnována projektu, který obsahuje deset výtvarných experimentů. Ty byly navrženy vzhledem k jejich cílům, kterými bylo seznámit děti s výrazovými vlastnostmi barev a zákonitostmi jejich míchání. Právě v rámci takto orientovaných výtvarných aktivit jsme chtěli podpořit schopnost experimentovat s materiálem a výtvarnými pomůckami. Celý koncept vedl také k podporování kreativního myšlení dětí a k probouzení jejich fantazie. Vzhledem k průběhu všech aktivit byly cíle naplněny. Pro děti byl samotný výtvarný experiment motivací, proč se činností účastnit. Pravděpodobně se pro ně jednalo o něco nového, ne tak častého. Děti vyjadřovaly nadšení z netradičních pomůcek, které pro některé aktivity byly použity, a právě samotná zvědavost dětí do činností popoháněla. Dále myslím, že i samotná formulace otázek, které se vtahovaly jak k tématu míchání barev, tak k využívání různých netradičních technik, děti do činnosti motivovala a byly zvědavé, zda se jim jejich názory a předpoklady ověří. V samotném procesu sebevyjádření některé děti vydržely opravdu dlouhou dobu, což považuji za další důkaz toho, že pro ně byly činnosti atraktivní. Skutečnost, že si děti některé výtvarné experimenty chtěly zopakovat znovu, i když si své předpoklady ověřily, pro mě představovala velkou hodnotu.

Na závěr lze poznamenat, že výtvarné experimenty jsou vhodnou formou, jak posouvat své myšlení dál, jsou vhodným pomocníkem pro objevování nových technik a také výborným prostředkem pro sebevyjádření, které může v ideálním případě vést k dokonalému odpočinku a zklidnění mysli. Díky tomu bychom je chtěli doporučit nejen pedagogům pro jejich využití v prostředí mateřských školách, ale i všem, kteří rádi tvoří, chtějí podpořit svou kreativitu a rozvinout svou fantazii.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

- [1] Banaš, J. (1989). *Didaktika výtvarnej výchovy*. Bratislava: Slovenské pedagogické nakladateľstvo.
- [2] [Online]. (2014). In *CREA - EA 2014: kreatívne reflexívne emocionálne alternatívne umělecké vzdelávanie* (p. 372). Bratislava: Virvar. Retrieved from http://konferencia.kreativnevzdelavanie.sk/wp-content/uploads/2017/09/CREA-AE_2014.pdf
- [3] Davido, R. (2008). *Kresba jako nástroj poznání dítěte* (Vyd. 2.). Praha: Portál.
- [4] Hazuková, H. (2010). *Didaktika výtvarné výchovy VI.: tvořivost a výtvarná výchova*. Praha: Univerzita Karlova v Praze, Pedagogická fakulta.
- [5] Hazuková, H. Nová pojetí výtvarné výchovy, plán a výtvarné projekty [Online]. Retrieved March 28, 2018, from <https://clanky.rvp.cz/clanek/c/p/629/NOVA-POJETI-VYTVARNE-VYCHOVYPLAN-A-VYTVARNE-PROJEKTY.html/>
- [6] Hazuková, H. (1995). *Příprava učitele na rozhodování ve výtvarné výchově*. Praha: Univerzita Karlova.
- [7] Hazuková, H. (2011). *Výtvarné činnosti v předškolním vzdělávání*. Praha: Raabe.
- [8] Hazuková, H., & Šamšula, P. (2005). *Didaktika výtvarné výchovy I*. Praha: Univerzita Karlova v Praze, Pedagogická fakulta.
- [9] Ježková, K. (2004). O morálním působení barvy. In *Rámcový vzdělávací program a výtvarná výchova: Symposium ČS INSEA* (p. 173). Plzeň: Západočeská univerzita v Plzni.
- [10] Kolláriková, Z., & Pupala, B. (Eds.). (2010). *Předškolní a primární pedagogika: Předškolská a elementárna pedagogika* (Vyd. 2.). Praha: Portál.
- [11] Koukal, M. Jak se barví příroda? [Online]. In *21. století*. RF HOBBY. Retrieved from <https://21stoleti.cz/2004/08/21/jak-se-barvi-priroda/>
- [12] Man, F., & Mareš, J. (2005). Výkonová motivace a prožitek typu flow [Online]. *Pedagogika: Časopis Pro Vědy O Vzdělávání A Výchově*, 2005(2), 153-154. Retrieved from <http://pages.pedf.cuni.cz/pedagogika/?p=1668&lang=cs>

- [13] Maňák, J., & Horáková, M. (1994). *Experiment v pedagogice*. Brno: Moravská zemská knihovna.
- [14] Maňák, J., & Švec, V. (2003). *Výukové metody*. Brno: Paido.
- [15] Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy České republiky. (2017). *Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání*. Retrieved from: WWW:<<http://www.nuv.cz/file/776/>>.
- [16] Nedvědová, Z., & Zatloukalová, I. (2000). *Výtvarná tvorba*. Olomouc: Rubico.
- [17] *Pedagogické rozhľady* [Online]. (2008) (Vol. 17). Banská Bystrica: Metodicko-pedagogické centrum Bratislava. Retrieved from www.mpc-edu.sk/pedagogicke-rozhľady
- [18] Průcha, J., Walterová, E., & Mareš, J. (2013). *Pedagogický slovník* (7., aktualiz. a rozš. vyd.). Praha: Portál.
- [19] Průcha, J., & Kořátková, S. (2013). *Předškolní pedagogika: učebnice pro střední a vyšší odborné školy*. Praha: Portál.
- [20] Schwake, S., & Schwake, R. (c2012). *Art lab for kids: 52 creative adventures in drawing, painting, printmaking, paper, and mixed media-for budding artists of all ages*. Beverly, MA: Quarry Books.
- [21] Skutil, M. (2011). *Základy pedagogicko-psychologického výzkumu pro studenty učitelství*. Praha: Portál.
- [22] Slavík, J., Chrz, V., & Štech, S. (2013). *Tvorba jako způsob poznávání*. V Praze: Karolinum.
- [23] Slavíková, V., Hazuková, H., & Slavík, J. (2010). *Výtvarné čarování: artefiletika pro předškoláky a mladší školáky* (2., upr., (V SPL-Práce 1. [sic]) vyd.). Úvaly: Albra (redakce SPL-Práce).
- [24] Stadlerová, H. (2011). *Po O: východiska a inspirace pro výtvarnou tvorbu dětí v předškolním vzdělávání*. Brno: Masarykova univerzita.
- [25] Stadlerová, H. (2005). *S lehoulinkou: alternativy přístupů k předmětu Výtvarné vyjadřovací prostředky*. V Brně: Masarykova univerzita.
- [26] Stadlerová, H. (2010). *ZOP: zkušenost, odbornost, praxe v psychodidaktické přípravě učitele výtvarné výchovy v primárním vzdělávání*. Brno: Masarykova univerzita.

- [27] Stehlíková Babyrádová, H. (2014). *Uvnitř a vně: sociální a edukativní aspekty výtvarné tvorby v prostředí školy a ve veřejném prostoru*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci.
- [28] Stehlíková Babyrádová, H. (2005). *Výtvarná dílna*. Praha: Triton v koedici s Masarykovou univerzitou v Brně.
- [29] Svobodová, M. (1998). *Výtvarná výchova v předškolním věku: (určeno učitelkám mateřských škol, rodičům, prarodičům a všem, kdo výtvarně pracují s dětmi předškolního věku)*. Havlíčkův Brod: Tobiáš.
- [30] Szimethová, M., Wiegerová, A., & Horká, H. (2012). *Edukačné rámce prírodovedného poznávania v kurikule školy*. Bratislava: OZ V4.
- [31] Šicková-Fabrice, J. (2016). *Základy arteterapie* (Rozšířené vydání). Praha: Portál.
- [32] Uždil, J. (2002). *Čáry, klikyháky, paňáci a auta: výtvarný projev a psychický život dítěte*. Praha: Portál.
- [33] Vondrová, P. Pojetí výtvarné výchovy v Rámcovém vzdělávacím programu pro předškolní vzdělávání [Online]. In *Metodický portál RVP.CZ*. Retrieved from <https://clanky.rvp.cz/clanek/c/P/238/pojeti-vytvarne-vychovy-v-ramcovem-vzdelavacim-programu-pro-predskolni-vzdelavani.html/>

SEZNAM OBRÁZKŮ

Obrázek 1 - Výtvarný experiment č. 1: Cesty	41
Obrázek 2 - Výtvarný experiment č. 2: Barevný déšť	45
Obrázek 3 – Výtvarný experiment č. 3: Kolotoč barev	49
Obrázek 4 – Výtvarný experiment č. 4: Hra se světlem	53
Obrázek 5 – Výtvarný experiment č. 5: Bublifuk.....	57
Obrázek 6 – Výtvarný experiment č. 6: Limonády	61
Obrázek 7 – Výtvarný experiment č. 7: Krepový papír.....	65
Obrázek 8 – Výtvarný experiment č. 8: Moře barev	69
Obrázek 9 – Výtvarný experiment č. 9: Návrháři.....	72
Obrázek 10 – Výtvarný experiment č. 10: Dřívka.....	75

SEZNAM TABULEK

Tabulka 1: Vyjádření dětí - Jaká barva vznikne při smíchání barvy červené a zelené?	38
Tabulka 2: Vyjádření dětí – Jaká barva vznikne při smíchání barvy žluté a červené?	39
Tabulka 3: Vyjádření dětí – Jaká barva vznikne při smíchání barvy žluté a zelené?	39
Tabulka 4: Vyjádření dětí – Co s obrazy způsobí déšť?	44
Tabulka 5: Vyjádření dětí – Jak můžeme pomocí krepového papíru malovat?	63
Tabulka 6: Vyjádření dětí – Co s obrazem způsobí sůl?	67
Tabulka 7: Evaluace dětí	79

SEZNAM PŘÍLOH

PŘÍLOHA PI: Barevný déšť – fotodokumentace produktů

PŘÍLOHA PII: Kolotoč barev – fotodokumentace produktů

PŘÍLOHA PIII: Hra se světlem – fotodokumentace průběhu činnosti

PŘÍLOHA PIV: Bubliny – fotodokumentace produktů

PŘÍLOHA PV: Limonády – fotodokumentace produktů

PŘÍLOHA PVI: Krepový papír – fotodokumentace produktů

PŘÍLOHA PVII: Moře barev – fotodokumentace produktů

PŘÍLOHA PVIII: Návrháři – fotodokumentace produktů

PŘÍLOHA PIX: Dřívka – fotodokumentace produktů

PŘÍLOHA PX: Instalace nástěnky v mateřské škole

PŘÍLOHA P I: BAREVNÝ DĚŠŤ - FOTODOKUMENTACE PRODUKTŮ

Na snímku je možné vidět instalaci děl dětí na školní zahradě. Jak už však bylo poznamenáno, výtvarný experiment se nezdařil podle očekávání. Po dešti na obrázcích bylo patrné pouze mírné vyblednutí, ale jinak k žádné změně nedošlo.

PŘÍLOHA P II: KOLOTOČ BAREV – FOTODOKUMENTACE PRODUKTŮ

Na fotografii lze vidět výsledek výtvarného experimentu, který byl prováděn pomocí netradiční pomůcky, ve formě pračky na salát. Je možné si všimnout zajímavého prolínání barev, které byly pro děti často nečekané. Na fotografii vpravo lze pozorovat detail produktu dívky, která pro míchání zvolila barvu modrou a červenou. Díky této volbě, lze pozorovat odstíny barvy fialové. Své dílo pojmenovala Tečky ve tmě.

PŘÍLOHA P III: HRA SE SVĚTLEM - FOTODOKUMENTACE PRŮBĚHU ČINNOSTI

Pro tento výtvarný experiment si chlapec na snímku zvolil barvu modrou a žlutou. Na první fotografii se snaží obě barvy vzájemně přiblížit, aby došlo k jejich promíchání. Na druhé fotografii už lze vidět barvu zelenou, která vznikla díky mísení barev původních. Chlapec se vzniklou barevnou plochou dále spontánně pracoval.

PŘÍLOHA P IV: BUBLINY - FOTODOKUMENTACE PRODUKTŮ

V průběhu tohoto pokusu vzniklo několik produktů, které jsou zobrazeny na snímku. Zde si lze všimnout odlišné práce dětí s plochou papíru. Někdo se snažil bubliny umísťovat do středu, jiní zase dávali přednost situování bublin spíše po okrajích. Na fotografii vpravo je vidět detail, kde je možné spatřit prolnutí bublin snad všech nabízených barev.

PŘÍLOHA P V: LIMONÁDY - FOTODOKUMENTACE PRODUKTŮ

Na této fotografii je možné vidět několik „limonád“, které vznikly v rámci dalšího výtvarného experimentu. Každý se činnosti chopil po svém. Někdo se snažil obsah lahve vyzdobit co nejvíce, jiným zase stačilo použití pouze několika nabízených pomůcek.

PŘÍLOHA P VI: KREPOVÝ PAPÍR - FOTODOKUMENTACE PRODUKTŮ

V rámci dalšího výtvarného experimentu lze opět sledovat rozdílnou práci s plochu. Někdo krepeový papír nahustil po celé ploše a nebál se ani vzájemného zapouštění barev. Jiní zase geometrické obrazce umísťovaly jen do určitých míst. Jeden chlapec dokonce pokryl pouze jednu polovinu výkresu. Lze si také všimnout, že děti tvary často umísťovaly do řad.

PŘÍLOHA P VII: MOŘE BAREV - FOTODOKUMENTACE PRODUKTŮ

Následující fotografie znázorňují výsledek dalšího výtvarného experimentu. Jako zajímavou hodnotím skutečnost, kdo jaké barvy volil. Díla, na kterých jsou použity spíše světlejší barvy, patří dívkám a naopak chlapci se nebáli použít i barvu jako hnědou, tmavě modrou a černou. Na spodním snímku je možné pozorovat, co nám s barvami způsobila použitá potravinářská sůl.

PŘÍLOHA P VIII: NÁVRHÁŘI - FOTODOKUMENTACE PRODUKTŮ

Při této činnosti děti volily kombinace dvou až tří barev, které nanášely na váleček. Jejich barevné prolnutí a výsledný efekt lze vidět na fotografii. Vpravo je zobrazen detail stopy, kterou zanechával obarvený provázek. Ta se měnila v závislosti na jeho hustotě obmotání kolem válečku.

PŘÍLOHA P IX: DŘÍVKA - FOTODOKUMENTACE PRODUKTŮ

Vytvořená dřívka z posledního výtvarného experimentu jsem se rozhodla spojit do jednoho celku. Vznikl tak jeden produkt společné práce dětí. Děti jejich společný výrobek nazvaly Barevná květina.

PŘÍLOHA P X: INSTALACE NÁSTĚNKY V MATEŘSKÉ ŠKOLE

Snímky zobrazují nástěnku s výtvy děti, které v rámci celého projektu vznikly. Kvůli omezenému prostoru jsem nemohla umístit všechna díla dětí, a tak jsem se snažila, aby zde každý měl alespoň jeden svůj výrobek.

Do spodní části nástěnky jsem umístila fotografie, na kterých jsou zachyceny děti v průběhu jejich tvoření. Toto místo jsem zvolila pro snadnější přístupnost pro děti samotné.

PŘÍLOHA P XI: SOUHLAS RODIČE S FOTOGRAFOVÁNÍM DÍTĚTE

Sdělení rodičům

Vážení rodiče,

Váš syn/Vaše dcera, bude zapojen(a) do výtvarného projektu v rámci bakalářské práce studentky Učitelství pro mateřské školy, Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně. Tímto Vás žádám o svolení k fotografování Vašeho dítěte a využití fotografií k účelům bakalářské práce.

Děkuji.

Jméno dítěte:

Souhlasím / Nesouhlasím

Podpis rodičů

.....